

קונטרס

מנחת שאול¹

הלכות ומנהגי
ימי ספירת העומר
☆

מפתח עניינים

ד הלכות ימי הספירה
י אבלות ימי הספירה
י נישואין
יב תספורת
טו ריקודים ושירים
טז ברכת שהחיינו והטוב והמטיב
יז עוד הנהגות ומנהגים בין פסח לשבועות
כ פסח שני
כא ל"ג בעומר

אשמח מאוד לקבל הגהות והערות
בכל עניני הקונטרס ניתן לפנות
minchatshaul@gmail.com

חובר ע"י הצעיר באלפי ישראל
שאול דניאל בהר"ר יעקב סעיד שליט"א
ניסן תשפ"א

מהדורה נוכחית יו"ל
בסיוע ביהכ"נ אורות חיים ומשה

לעילוי נשמת
ה"ה יוסף בן וועלוועל ע"ה
מ"ז ה"ה שאול בן פרחא ע"ה
מרת אסתר בת מזל ע"ה

לרפואה שלימה
מו"ר הרה"ג רפאל גבריאלי אליהו בן רחל ג'ברא שליט"א

לזיווג הגון בקרוב
ה"ה מרדכי [MARK] בן לידיא הי"ו

להצלחת
הרב נסים בן אילסא שליט"א. ה"ה נתנאל בן רג'ינה קאביזון הי"ו.
ה"ה אהרן בן דוד נקצ'ה הי"ו. ה"ה יונתן בן בנימין הכהן הי"ו.

יה"ר שיראו נחת מכל יוצאי חלציהם, והקב"ה ישמרם ומכל צרה יצילם,
ויאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים, וישלח להם ברכה והצלחה בכל
מעשי ידיהם לאורך ימים ושנים, ויזכו לראות בבנין גואל, אמן.

הלכות ספירת העומר:

- א. אמרו חז"ל, אל תהי מצות עומר קלה בעיניך, שהרי אברהם לא זכה לירש את הארץ אלא בזכותה שנאמר (בראשית פרק י"ז פסוק ט') ואתה את בריתי תשמור, זו מצות עומר (מדרש בפרשת אמור, ויקרא רבה פרק כ"ח פסוק ו'), [והוא תמוה, דמה שייכות יש מצות העומר לבריתי תשמור, ונאמרו כמה ביאורים, ואכמ"ל].
- ב. החל ממוצאי היום הראשון של חג הפסח עד חג השבועות סופרים ספירת העומר, שנאמר (ויקרא פרק כ"ג פסוק ט"ו ופסוק ט"ז), וספרתם לכם ממחרת השבת, מיום הביאכם את עומר התנופה, שבע שבתות תהיינה, עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום.
- טעם מצוה זו, משום שמתן תורה הוא הסיבה העיקרית שבעבורה נגאלו ישראל ממצרים, כדי שהם יקבלו את התורה ויקיימו את מצוותיה. כבר במחזה הסנה הבוער, למרגלות הר חורב, נאמר למשה רבנו בהוציא את העם ממצרים, תעבדון את האלקים על ההר הזה, כאשר הוציא משה את בני ישראל ממצרים הודיע להם, כי עתידים הם לקבל את התורה והמצוות בהר סיני, לכן, למן היום בו יצאו ממצרים לא פסקו מלמנות את הימים והשבועות עד ליום הנכסף, בו תוענק להם התורה, דומה הדבר לאדם המצפה למאורע בכליון עיניים, והוא סופר את הימים עד להתרחשותו (מורה נבוכים לרמב"ם חלק ג' פרק מ"ג וספר החינוך מצוה ש"ו), ועוד, כדי שהעם יהיה מוכן לקבלת התורה על ידי התקדשות והטהרות מטומאת מצרים, שהרי בני ישראל היו שקועים במ"ט שערי טומאה של מצרים, ולכן נקבעו מ"ט ימים עד לחג השבועות, בפרק זמן זה תהא שהות מספקת לכל אחד מישראל לזכך את גופו ואת נשמתו מהטומאה, בה היה שרוי. בכל יום מהארבעים ותשע הימים היה נטהר משער טומאה אחד, עד ליום החמישים, שהוא חג מתן התורה (רבינו חיים בן עטר בספרו מאור החיים, עמוד ס"א).
- טעם נוסף, כי הימים הללו, שבין פסח לשבועות, הם ימי מלאכת השדה, והמעבידים את אדמותיהם נמצאים כל התקופה כולה בשדה, ומתוך עיסוקם בקציר עלולים בני העם לשכוח את התאריך, בו חל חג השבועות הקרב, וממילא גם את הצורך לעלות לרגל לירושלים ולהביא לשם ביכורים קודם החג, לכן נצטוו לספור מפסח ועד שבועות ארבעים ותשעה יום, ואז ידעו אל נכון מתי חל חג השבועות ומתי יש לעלות לרגל ולהביא ביכורים (אבודרהם הלכות ספירת העומר).
- ג. "א שאף שבזמן הזה שאין בית המקדש קיים, נוהגת מצוה זו מדאורייתא (רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ז' הלכה כ"ד, ועיין ביאור הלכה סימן תפ"ט סעיף א' ד"ה לספור), אמנם לדעת רוב הפוסקים, אינו אלא מדרבנן (עיין ר"ן מסכת פסחים דף י"ט ע"א מדפי הר"ף, שו"ע סימן תפ"ט סעיף ב', משנה ברורה שם ס"ק י"ד וס"ק כ"ה), ואפ"ה דעת הרמ"א (שם סעיף ד') דלכתחילה חיישינן לדעת הסוברים שהיא מדאורייתא, ועיין משנה ברורה (שם ס"ק כ"ה).
- ד. אף שיש להקדים לספור, מ"מ המדקדקים אינם סופרים עד צאת הכוכבים, ואם טעו וברכו על ספירת העומר בבין השמשות, אף שיצאו ידי חובה, מ"מ חוזרים לספור משתחשך (שו"ע שם סעיף ב' ומשנה ברורה שם ס"ק י"ב-ט"ו).
- ה. הנוהג להחמיר כשיטת רבנו תם בכל דבר (עיין שו"ע סימן רס"א סעיף ב' ומשנה ברורה שם ס"ק כ'), יתכן שגם בספירת העומר עליו להחמיר שלא יספור קודם זמן ר"ת, [למרות שמעיקר הדין אין צריך להחמיר כר"ת במצוות דרבנן], אבל אם נוהג כר"ת רק בנוגע למצוות דאורייתא, כגון בעשיית מלאכה במוצאי שבת, אבל בכל השבוע הוא

מתפלל עם הציבור קודם זמן ר"ת, א"כ יש לו לברך ולספור עם הציבור קודם זמן ר"ת (שור"ת מנחת יצחק חלק ו' סימן מ"ה אות ב').

ו. י"א שאף אם בירך מפלג המנחה ואילך יצא ידי חובה, ואין לסמוך עליהם [אף אם כבר קיבל את השבת] רק אם חושש שלא יוכל לספור מאוחר יותר, ויספור בלי ברכה, ואם אח"כ באותו לילה נזדמן לו לספור, יחזור ויספור עם ברכה, ואם נזדמן לו לספור למחרת, יחזור ויספור בלי ברכה (עיין משנה ברורה ס"ק י"ג וס"ק י"ח, שער הציון ס"ק י"ח וביאור הלכה שם ד"ה מבעוד יום).

והמתפלל עם הציבור, כתב השו"ע (סימן תפ"ט סעיף ג') שיספור מבעוד יום עם מנין בלי ברכה, ובלי לילה יברך ביחיד ויעשה תנאי, וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק ט"ז) בשם האחרונים שאין כוונת השו"ע מבעוד יום לפני השקיעה, אלא הכוונה לבין השמשות, ונמצא לשיטתם, שהמתפלל עם הציבור, יספור בבין השמשות בלי ברכה בתנאי, אם אזכור בלילה א"כ הספירה הקודמת לא יחשב ואז יברך בלילה ויספור, ואם לא אזכור שכן תיחשב הספירה בבין השמשות, ולכן, אף שבכל ימות השנה נוהגים כמה בתי כנסיות להתפלל מנחה וסמוך תפילת ערבית לפני צאת הכוכבים, מ"מ בימי ספירת העומר הנהיגו בכמה בתי כנסיות לקרוא מזמורי תהילים [או ללמוד כמה הלכות] בציבור בין מנחה לערבית, כדי לברך ספירת העומר אחר צאת הכוכבים (הגדה של פסח שער בנימין עמוד 131), מיהו מדברי הפוסקים נראה שמי שמתפלל עם הציבור בבין השמשות, יכול לספור עם ברכה, משום ברוב עם וגם שמא ישכח.

ז. נוהגים להקדים את תפילת ערבית לספירת העומר, כי תפילת ערבית תדירה יותר, ותדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם (טור סימן תפ"ט), אך י"א דכיון שתפילה אינה אלא מדרבנן, וספירת העומר גם לדעת הפוסקים שהיא מדרבנן מכל מקום עיקרה מן התורה, נחשבת כמקודשת יותר לגבי תפילת ערבית שהיא תדירה, ולכן ראוי להקדים את ספירת העומר (מור וקציעה, הובא בביאור הלכה סימן תפ"ט סעיף א' ד"ה אחר תפילת ערבית), [וצ"ב, שהרי גם תפילה יש לה סמך בתורה, שנאמר לעבדו בכל לבבכם, ועוד, שהרי כשעוד לא התפללו, ממילא גם לא קראו עדיין קריאת שמע, והיא ודאי מן התורה וגם תדירה, וודאי קודמת לספירת העומר דרבנן אף שיש לה סמך מהתורה].

ח. לכתחילה יש לספור מיד בתחילת הלילה משום תמימות (רא"ש סוף מסכת פסחים סימן מ'), ולכן [אלו הסופרים לאחר תפילת ערבית] יש לספור מיד אחרי תפילת ערבית, לפני עלינו לשבח (משנה ברורה סימן תפ"ט ס"ק ב'), ואם אינו סופר בתחילת הלילה, י"א שקיים את המצוה רק בדיעבד (שור"ת אור לציון חלק ג' פרק ט"ז תשובה א'), ומאידך, י"א שדין תמימות אינו אלא מעלה (שור"ת אגרות משה אור"ח חלק ד' סימן צ"ט אות א').

ט. מי שיש לו מנין קבוע להתפלל ערבית בשעה מאוחרת, ואין בדעתו להתפלל כעת, י"א שיספור ספירת העומר מיד בצאת הכוכבים (שור"ת אור לציון חלק ג' פרק ט"ז בביאורים לתשובה א'), וי"א שאע"פ שהדין כן, מ"מ לא נוהגים לספור לפני תפילת ערבית, כי ספירת העומר הוא דבר הנשכח בקלות, ואם כל אחד יספור לעצמו, קרוב לודאי שיבואו לשכוח לספור (שור"ת שבט הלוי חלק ו' סימן נ"ג אות ג'), ומאידך, י"א שמעיקר הדין סופר רק לאחר תפילת ערבית אף בכה"ג, מדין תדיר ושאינו תדיר, אף כשהוצרך להתאחר איזה זמן (שור"ת אגרות משה אור"ח חלק ד' סימן צ"ט).

י. משהגיע זמן צאת הכוכבים, אסור לאכול עד שיספור (רמ"א סימן תפ"ט סעיף ד') ויש מחמירים מחצי שעה קודם הזמן (משנה ברורה שם ס"ק כ"ג), ומ"מ טעימה בעלמא [דהיינו פת עד כביצה או פירות אפי' הרבה], מותר עד הזמן (עיין משנה ברורה סימן רל"ב ס"ק ל"ה).

ואם מינה שומר שיזכירנו לספור, מותר לאכול לפני הספירה (כף החיים סימן תפ"ט ס"ק ט"ג וספר חוט שני חלק ד' קובץ ענינים עמוד שע"ו), וכן ה"ה לאלו שסומכים על היתר לספור בשעה מאוחרת בלילה כשיש לו מנין קבוע, יכולים לסמוך גם לענין זה (ש"ת אגרות משה אר"ח חלק ד' סימן צ"ט).

ואם הניח שעון מעורר או תזכורת וכיוצא, אי מהני במקום שומר, י"א שאם מעמיד שעון מעורר ומקבל על עצמו להפסיק מיד כשיצלצל השעון, נחשב כשומר (ש"ת אור לציון חלק ב' פרק ט"ו בביאורים לתשובה א'), וי"א דלכתחילה ודאי אין לסמוך, דאפילו ישמע הצלצול בעוד חצי שעה לא ישים על דעתו למה מצלצל, שבינתיים ישכח שלשם זה מצלצל, מיהו בדיעבד אם אין לו אופן אחר, והוא צריך לו, אפשר דלא עבר על תיקון חז"ל (ש"ת משנה הלכות חלק ט"ו סוף סימן ט"ז, ועיין בספר חשוך חמד על מסכת סוכה דף כ"ח ע"ב ד"ה להרדם ביום בשם הגר"ש אלישיב), [וכן אם כתב בתזכורת, ספירת העומר, וכיוצא, נראה דקיל טפי].

יא. יש נוהגים לקרוא לפני ספירת העומר את פרשת העומר (ויקרא פרק כ"ג, פסוקים ט' – ט"ז) וידבר וכו' כי תבוא אל הארץ וכו' עד מנחה חדשה לה', על שם המובא בגמרא במסכת סנהדרין (דף ק"א ע"א) כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם, שנאמר (משלי פרק ט"ו) ודבר בעתו מה טוב (כף החיים סימן תפ"ט ס"ק ז').

יב. לפני ספירת העומר, נוהגים לומר לשם יחוד, ובנוסח הלשם יחוד, י"א כפי הנוסח המודפס בסידורים, הנה אנחנו באים לקיים מצות עשה של ספירת העומר וכו' (כף החיים שם), ויש שהקפידו שלא לומר לקיים מצות עשה וכו', כיון שכאמור לעיל, לדעת רוב הפוסקים, ספירת העומר בזמן הזה אינה אלא מדרבנן, אלא אומרים הנני מוכן ומזומן לקיים מצות ספירת העומר, וכתוב בתורה וכו' (מנחת העומר ס"ק ח').

יג. בלילה האחרון של ספירת העומר, י"א שאין לומר בנוסח לשם יחוד הנאמר לפני הספירה את הפסוק שבע שבתות תמימות, שכן אם יזכיר שבע שבתות תמימות, הרי הוא כאילו ספר כבר ספירת העומר, ואם כן לא יוכל לברך עוד על ספירת העומר (כף החיים שם), ויש שלא חששו לכך, לפי שבאמירת שבע שבתות תמימות, לא יצא ידי חובת ספירת העומר, שכן לא אמר היום, ועוד, שכיון שדעתו לספור אחר כך, הרי זה כאילו כוון בפירוש שלא לצאת ידי חובה (ש"ת יחזה דעת חלק ו' סוף סימן כ"ט).

יד. אין מברכים ברכת שהחיינו על הספירה בלילה הראשון של ספירת העומר, שלא מצינו ברכת שהחיינו אלא בדבר שיש בו איזו שהיא הנאה, כגון נטילת לולב שהיא באה לשמחה, או תקיעת שופר לזכרון לאבינו שבשמים, או פדיון הבן שיצא הבן מספק נפל, מה שאין כן ספירת העומר אין בה זכר לשום הנאה אלא לעגמת נפש לחורבן בית מאוינו (ש"ת הרשב"א חלק א' סימן קכ"ו, בעל המאור סוף מסכת פסחים דף כ"ח ע"א מדפי הר"ף), ועוד, דחיישינן שמא ישכח יום אחד לברך, ונמצאת ברכתו לבטלה (מטה משה סימן תרס"ט בשם מהר"ם מ"ץ), ועוד, משום דהספירה היא לצורך יום טוב, ולכן סומכים על ברכת שהחיינו שמברכים על יום טוב (בן איש חי בש"ת רב פעלים חלק ג' סימן ל"ב ד"ה מיהו).

טו. יש לברך על ספירת העומר בעמידה, לפי שכל מצוה שאין בה הנאה מברכים עליה בעמידה (משנה ברורה סימן תפ"ט ס"ק ו'), וכן יש לספור ספירת העומר בעמידה, משום שנאמר (דברים פרק ט"ז פסוק ט') מהחל חרמש בקמה, ודרשו חכמים אל תיקרי בקמה אלא בקומה (ש"ע סימן תפ"ט סעיף א').

טז. נוהגים ששליח הציבור מברך וסופר תחילה בקול רם ואחריו מברכים וסופרים כל הציבור, כדי שהציבור ידע את המניין הנכון (ש"ת הרשב"א חלק א' סימן תכ"ו, מועד לכל חי סימן ה' סעיף י"ט ונהר מצרים דיני העומר אות כ"ג), ובמקומות מסויימים נהוג, שהרב או אדם חשוב אחר מברך וסופר ראשון על ספירת העומר בקול רם, ואחריו מברכים

וסופרים כל הציבור, משום שלפעמים הש"ץ שכח לספור באחד הימים וכעת אינו יכול לספור בברכה, ויתבייש (אוצר כל מנהגי ישורון סימן מ"ו ס"ק ב').

יז. מנהג בני עדות המזרח לומר את תיבת לעומר מיד אחר מניין הימים, כגון היום שבעה ימים לעומר, שהם שבוע אחד, כי חוששים לדעת רבינו ירוחם (נתיב ה' חלק ד' דף מד') דס"ל שספירת הימים היא מהתורה וספירת השבועות אינה אלא מדרבנן, ואם יאמרו לעומר רק אחרי ספירת השבועות שאינה מהתורה, יהיה הפסק בין ספירת הימים שהיא מהתורה לתיבת לעומר (ב"י סימן תפ"ט בשם הר"ן סוף מסכת פסחים ומקראי קודש פסח חלק ב' סוף סימן ס"ד).

יח. מהיום השביעי לספירה, צריך לספור גם את הימים וגם את השבועות, על שם שני פסוקים שנאמרו בענין ספירת העומר, שבעה שבועות תספור לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות (דברים פרק ט"ז פסוק ט), עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום (ויקרא פרק כ"ג פסוק ט"ז), משני פסוקים אלו ילפין במסכת חגיגה (דף י"ז ע"ב) שמצוה למנות ימים ומצוה למנות שבועות (רמב"ם תמידין ומוספין פרק ז' הלכה כ"ב וש"ע שם).

יט. י"א שאין יוצאים ידי חובה ספירת העומר אלא א"כ הוא מבין את הספירה, ולכן אם אינו מבין לשון הקודש, וספר בלשון הקודש, לא יצא ידי חובתו, דהא לא ידע מאי קאמר, ולכן יספור בלשון שמבין (מגן אברהם סימן תפ"ט ס"ק ב' ומשנה ברורה שם ס"ק ה'), ואע"פ שבכל המצוות התלויות באמירה, כמו קריאת שמע וברכת המזון וכיוצא, יוצא אע"פ שאינו מבין כדאיתא בשו"ע (אור"ח סימן קצ"ג סעיף א'), שאני הכא דבעינן ספירה, ואם לא מבין לא נחשב שספר, ואם סופר ומבין, אף שספר בלשון אחר, הרי הוא ספר (ספר דבר אברהם חלק א' סימן ל"ד בדעת המגן אברהם, ועיין שער הציון סימן תפ"ט ס"ק ו'), וי"א שאפי' אם אינו מבין לשון הקודש, סופר בה דוקא (שאילת יעב"ץ חלק א' סוף סימן קל"ט).

ולפי ביאור הדבר אברהם הנ"ל בשיטת המגן אברהם, יוצא, שהמסופק כמה היום לעומר, שבעה ושלושים או שמונה ושלושים, ואין לו אפשרות לברר, לא יוכל לספור היום שבעה ושלושים או שמונה ושלושים, כי זה לא נחשב ספירה.

כ. אחר ספירת העומר נוהגים להתפלל על בית המקדש ולומר, הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו, אמן סלה, והיינו שמתפללים שיבנה בית המקדש ונוכל לקיים את מצות קצירת העומר והבאתו (אבודרהם, דיני ספירת העומר ושבולי הלקט סימן רל"ד דף קט'), ועוד, שאנו מתפללים שיבנה בית המקדש ונקיים את מצות ספירת העומר מן התורה, ולא כמו עתה שאינה אלא מדרבנן זכר למקדש (תוס' במסכת מגילה דף כ' ע"ב ד"ה כל הלילה), ועוד, כי אור פנימי היה נמשך בזמן שבהמ"ק קיים ע"י קרבן העומר, והנה עתה שנחרב בהמ"ק בעוה"ר אין בנו כח להמשיכו, לכן אנחנו אומרים אחר ברכת העומר הרחמן הוא יחזיר עבודת בהמ"ק לב"ב (שו"ת רב פעלים חלק א' סוד ישרים סימן י"ב).

כא. וכן נוהגים לומר אנא בכח וכו' אחרי ספירת העומר, לפי שבאנא בכח יש שבעה פסוקים כנגד שבעת השבועות של ספירת העומר (יסוד ושורש העבודה שער ט' פרק ח').

כב. י"א שספירת העומר היא מצוה אחת, ועל כן מי ששכח ולא ספר יום אחד, הפסיד ספירתו, ומונה והולך בלא ברכה (תוס' מסכת מגילה דף כ' ע"ב ד"ה כל הלילה בשם בה"ג), אך דעת רוב הפוסקים שספירת העומר כל יום ויום הוי מצוה בפני עצמה, ועל כן אם לא ספר יום א', ממשיך למנות בברכה (תוס' מסכת מנחות דף ס"ו ע"א סוף ד"ה זכר ורא"ש מסכת פסחים פרק י' סימן מ"א), ולמעשה, חוששים לענין ברכה לדעת מיעוט הפוסקים, ולכן, אם שכח לספור

באחד מן הימים, בין יום ראשון בין משאר ימים, סופר בשאר ימים בלא ברכה, אבל אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר, יספור בשאר ימים בברכה (שו"ע סימן תפ"ט סעיף ח'), [ועיין שו"ת בית הלוי (חלק א' סימן ל"ט) שאם דילג ביום שלא נשלם בו השבוע, נהי דהפסיד מנין הימים, מ"מ מנין השבועות לא הפסיד עדיין, ובכל יום כשנשלם בו השבוע אפשר דיכול לברך].

וכן אם הוא שליח ציבור, ושכח ולא ספר באחד מן הימים, ומתבייש שהדבר יודע לציבור, רשאי לברך על הספירה, ולכתחילה אם אפשר, ימנע מלהיות שליח ציבור (שו"ת שבט הלוי חלק ג' סימן צ"ו).

כג. י"א שמי ששכח יום אחד ולא ספר, יכול להוציא אחר ידי חובה בברכה על ספירת העומר, ואף שאינו מחויב, מוציא אחרים מדין ערבות (שו"ת הר צבי או"ח חלק ב' סימן ע"ה והליכות שלמה ספירת העומר פרק י"א אות ז'), ולכן רב או שליח צבור ששכח לספור יום אחד, יקרא למישהו שיעמוד לידו, ויאמר לו אל תברך, ואני אברך ויוציא אותך ידי חובה, ובכך לא ידעו שהוא שכח, וי"א שמי שלא מחויב בספירת העומר, לא יכול להוציא אחרים ידי חובה, כי הוא לא נקרא מחויב בדבר (עיין כנסת הגדולה או"ח סימן כ"ט, פרי חדש סימן תפ"ט סעיף ח' ד"ה נשאלתי, ברכי יוסף סימן תפ"ט ס"ק י"ט, שו"ת יביע אומר חלק ח' חלק או"ח סימן מ"ו אות ב' וחזו"ע יום טוב דיני ספירת העומר סעיף כ"ה).

כד. לענין הברכה, דבר פשוט שיוצאים ידי חובה ע"י אחר, משום דאמרינן שומע כעונה (ב"י סימן תפ"ט בשם שו"ת הרשב"א סימן קכ"ו), מיהו לענין הספירה, המגן אברהם (שם ס"ק ב') מסתפק אם יוצאים ידי חובה מדין שומע כעונה, ואילו החק יעקב (בסימן תפ"ט ס"ק ד') ס"ל שדבר פשוט שלא מועיל, דבעינן שתהא ספירה לכל אחד ואחד, ולא שליח ציבור בשביל כולם כלשון ספר האגודה (במנחות סימן ל"ב).

כה. מי ששואל אותו חבריו בין השמשות כמה ימי הספירה בזה הלילה, יאמר לו, אתמול היה כך וכך, שאם יאמר לו, היום כך וכך, אינו יכול לחזור ולמנות בברכה, אבל קודם בין השמשות, כיון שאין זמן ספירה אין בכך כלום (שו"ע סימן תפ"ט סעיף ד'), אך, אם כבר הגיע הספירה למנין השבועות, אז אפי' אמר לו היום כך וכך, חוזר וסופר בברכה, כל שלא אמר מנין השבועות, שכיון שלא הזכיר את השבועות, שפיר יכול לספור בברכה (משנה ברורה שם ס"ק כ"ב), וכן אף אם לא הגיע למנין השבועות, אם מכיון בפירוש שלא לצאת ידי חובת הספירה כלל, יכול לחזור ולספור בברכה (משנה ברורה שם), ואם היה זה בין השמשות, והאיש הזה המשיב, רגיל תמיד לברך דוקא בצאת הכוכבים, מסתברא דבאופן זה הוי כמכיון בהדיא שלא לצאת ומותר לו לחזור אח"כ ולמנות בברכה, ולמעשה צ"ע (ביאור הלכה שם סוף ד"ה שאם).

כו. י"א שנשים שוו עליהן חובה לספור ספירת העומר (מגן אברהם ריש סימן תפ"ט), וי"א למרות שמנהג האשכנזים, שהנשים רשאיות לברך על מצוות עשה שהזמן גרמן (עיין שו"ע ורמ"א סימן תקפ"ט סעיף ו'), מכל מקום לא תברכנה על מצות ספירת העומר, כי קרוב לודאי שיטעו לפחות ביום אחד (משנה ברורה סימן תפ"ט ס"ק ג' וחזו"ע הלכות י"ט עמוד רכ'), ומאידך, י"א שטוב שלא תספורנה כלל, ואף בלא ברכה (עיין רב פעלים, חלק א' קונטרס סוד ישרים סימן י"ב ושו"ת אור לציון חלק ג' פרק ט"ז תשובה ח').

כז. קטן שהגיע לחינוך, י"א שחייב לספור ספירת העומר מדין חינוך (שערי תשובה סימן תפ"ט ס"ק כ'), [כשיטת החקרי לב (או"ח סימן צ"ט) דס"ל שיש לחנך לקטנים גם במצוות דרבנן, ולא כשיטת הרמ"ע מפאנו (בתשובה סימן ק"א) דס"ל שבמצוות דרבנן אין מצוות חינוך], ואם הקטן שכח לספור באחד מן הימים, י"א שמונה והולך בלא ברכה (אשרי האיש פרק ס"ד אות ב'), וי"א שימשיך לספור בברכה, ולא כמו גדול שמפסיק לספור בברכה, כי קטן, כל המטרה היא לחנך אותו לעשות, ולא לחנך אותו לא לעשות, ובפרט שקטן לא מצווה על איסור לא תשא את שם ה' אלוהיך

לשוא, כמו שכתבו התוס' במסכת ראש השנה (דף ל"ג ע"א ד"ה הא רבי יהודה), מלבד שלדעת רוב הראשונים גם גדול ששכח, יכול להמשיך לספור בברכה (הגר"ע יוסף בקול סיני ובחזו"ע הלכות יום טוב עמוד רכ"א). וקטן שהגדיל ונעשה בר מצוה בימי ספירת העומר, י"א שאם ספר כדין עד יום הבר מצוה, ממשיך לספור בברכה (מהר"ם ש"ק חלק ב' סימן רס"ט ושו"ת אור לציון חלק א' סימן ל"ו וחלק ג' פרק ט"ז תשובה ה'), וי"א שאינו רשאי להמשיך לספור ספירת העומר בברכה, אף שעד אותו לילה ספר מידי לילה בברכה משום מצות חינוך, ולכן מאותו יום ואילך, ישמע הברכה מהש"ץ בכל לילה ולילה, ואח"כ יספור את העומר עם הקהל, ומ"מ אין למחות בקטן שהגדיל בימי הספירה, אם ממשיך לספור גם אח"כ בברכה (חיד"א בברכי יוסף סימן תפ"ט ס"ק כ' וחזו"ע הלכות יו"ט עמוד רכ"א).

כח. אונן שמתו מוטל לפניו, פטור מכל המצוות שבתורה (שו"ע יו"ד סימן שמ"א סעיף א'), ולכן י"א שאף ספירת העומר לא יספור כי אם לאחר קבורת המת, ואם הקבורה תהיה ביום, אעפ"כ לא יספור בלילה, אלא יספור ביום בלי ברכה, אך אם האונן רואה שהקבורה תהיה לאחר לילה ויום, כגון שבית הקברות רחוק מהעיר [ומסר את המת לחברה קדישא], יספור בלילה בעודו אונן, ובלי ברכה (מחזיק ברכה סימן תפ"ט אות ו', כף החיים שם ס"ק פ"ה וחזו"ע הלכות יו"ט עמוד רמ"ד), אך י"א שבכל אופן האונן סופר בלילה, אף שיהיה שהות ביום לספור לאחר הקבורה (נודע ביהודה מהדורא קמא או"ח סימן כ"ז וביאור הלכה סימן תפ"ט סעיף ח' ד"ה בלא ברכה).

כט. מי שיודע בודאי שלא יוכל לספור אחד מהימים, מחמת איזה אונס, י"א שעליו לספור כל הספירה ללא ברכה, ויבקש מאחר שיוציא אותו ידי חובה (מבית לוי חלק ג' עמוד לו' אות ח'), וי"א שבכל אופן יברך (שו"ת אור לציון חלק א' סימן ל"ו).

ל. בקהילות מסויימות נהגו לספור ספירת העומר [ללא ברכה] גם ביום, כדי שאם שכח אחד מהמתפללים לספור בלילה הקודם, תעלה לו ספירה זו ויוכל להמשיך לספור בשאר הימים בברכה (יום של שלמה סוף מסכת בבא קמא, מועד לכל חי סימן ה' סעיף י"ז וכף החיים סימן תפ"ט ס"ק פ').

י"א שעיקר המנהג לספור ביום, הוא לספור אחר התפילה (ספר ברית כהונה, מנהגי ג'רבא, אות ע' ס"ק י"ד), י"א שסופרים כן אחר קדיש תתקבל (מנהג יוצא דמשק, הגדה של פסח שער בנימין עמוד 130) או לפני אמירת קוה אל ה' (מועד לכל חי שם), ויש סופרים אחר שמונה עשרה לאחר חצי קדיש או בהוצאת ספר תורה [בשבת ובשני וחמישי], (יוצאי אר"ץ בארגנטינה).

לא. מי שעומד בבין השמשות [תוך שלש עשרה וחצי דקות זמניות אחר השקיעה] ונזכר שלא ספר אמש ספירת העומר, וגם במשך כל היום לא נזכר מזה, יספור מיד הספירה של אמש בלי ברכה, ואחר צאת הכוכבים יספור העומר בברכה, ונכון שבאופן זה יזהר, שלא יספור העומר בכל יתר הלילות אלא לאחר צאת הכוכבים, שלא יהיה כתרתי דסתרי (מועד לכל חי סימן ה' אות ד', שו"ת מנחת יצחק חלק ט' סימן נ"ז וחזו"ע הלכות יו"ט עמוד רלח'). ואם שכח לספור בליל שישי, ונזכר ביום שישי אחר שקיבל את השבת מבעוד יום, יספור בלא ברכה את היום של ליל שישי, ולאחר מיכן רשאי לספור בברכה (שו"ת אגרות משה או"ח חלק ד' סימן צ"ט אות ג' וחזו"ע הלכות יו"ט עמוד רמ"ב).

לב. אם סיפר ימים לחוד ולא הזכיר שבועות, י"א שיצא בדיעבד, וי"א שצריך לחזור ולספור ימים ושבועות כדין, ועל כן חוזר וסופר בלא ברכה, [ואם שכח לחזור ולספור, מונה שאר ימים בברכה], ואם מנה שבועות ולא

ימים, כגון שאמר ביום השביעי, היום שבוע אחד, ולא הזכיר ימים כלל, לכו"ע לא יצא (משנה ברורה סימן תפ"ט ס"ק ז').

לג. רבים נוהגים להזכיר במכתביהם בימי הספירה את היום לספירת העומר, ויש שכותבים בדרך מליצה, כך וכך למטמונים, כלומר, מ"ט מונים, והיינו טעמא, לזכור ולהזכיר את מצות ספירת העומר ולא להסיח את הדעת ממנה, על שם הכתוב (משלי פרק ב' פסוק ד') אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה' (ספר התודעה חלק ב' עמוד רמז').

לד. יש נוהגים בחוץ לארץ להתחיל לספור ספירת העומר אחרי הסדר של ליל שני ולא אחרי תפילת ערבית, לפי שאין לברך שהחיינו בימי הספירה שהם ימי דין, ולכן יש לספור אחרי הסדר, שאם יספור קודם הרי כבר נכנסו ימי הספירה ולא יוכל לברך שהחיינו בקידוש (החיד"א במחזיק ברכה סימן תפ"ט ס"ק ב'), ויש נוהגים לספור אחרי תפילת ערבית כבכל ערב (ברכי יוסף סימן תפ"ט ס"ק ה'), ועוד, כדי שלא יהיה כרתתי דסתר, שעל ידי ברכת ספירת העומר נקבע הזמן של ממחרת הפסח, ואיך יברך לאחר מכן על המצה שזמנה בליל פסח (שו"ת חיים שאל חלק ב' סימן י'), וגם לפי שאסור לאכול עד שיספור ספירת העומר, שמא ישכח לספור (ברכי יוסף סימן תפ"ט ס"ק ה').

לה. למרות שנוהגים בחוץ לארץ שני ימים טובים משום ספיקא דיומא, אין סופרים מטעם זה שתי ספירות בכל יום, שכן אם נספור שתי ספירות מספק, יצא יום מ"ט ביום טוב של חג השבועות ויבואו לזלזל ביום טוב דאורייתא (בעל המאור סוף מסכת פסחים, דף כ"ח ע"א מדפי הר"ף).

אבלות ימי הספירה:

נישואין:

א. בתקופה שבין פסח לשבועות מתו תלמידי רבי עקיבא (גמרא מסכת יבמות דף ס"ב ע"ב), ולכן נוהגים מקצת דיני אבלות, ונוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג לעומר, מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא, ומי שקפץ וכנס, אין עונשין אותו (תשובת הגאונים, מובא בשערי תשובה סימן רע"ח, וכך פסק השו"ע או"ח סימן תצ"ג סעיף א').

ומה שכתוב בשו"ע עד ל"ג בעומר, היינו, עד ועד בכלל, כלומר שרק מיום ל"ד בעומר מותר לישא אשה, [שהרי בנישואין יש להחמיר יותר מתספורת (ט"ז סימן תצ"ג ס"ק ב'), ולהשו"ע (בסעיף ב') אסור תספורת עד ל"ד], (שו"ת זרע אמת חלק א' סימן ס"ח ופרי חדש סימן תצ"ג סוף סעיף א' ועוד), ובשעת הדחק, אפשר לעשות נישואין בל"ג לעומר בערב, אחר צאת הכוכבים של ליל ל"ד, שגם בזה אפשר לומר מקצת היום ככולו (חזון עובדיה הלכות יום טוב עמוד רנ"ה). ואם חל יום ל"ג ביום שישי, מותר לעשות נישואין ביום ל"ג, לכבוד שבת (שו"ת תשב"ץ חלק א' סימן קע"ח), וי"א שאם החתן לא קיים מצות פריה ורביה, מותר לו לעשות הנישואין כבר בליל שישי, דהיינו ליל ל"ג בעומר (שו"ת יחווה דעת סימן ל"ב).

^א ולכאורה קשה על טעם זה, שכן דעת רוב הפוסקים שמותר לברך שהחיינו בימי הספירה, וכדלהלן, ואף שבשו"ע (סימן תצ"ג סעיף י"ז) כתב שבבין המצרים טוב להזהר מלברך שהחיינו, שאני חורבן הבית דחמיר לן טפי, וכן הכריע במשנה ברורה (שם ס"ק ב'), וכן יש נוהגים שלא לברך שהחיינו בימי הספירה, מכל מקום בשבת נהגו להקל אף בימי בין המצרים, כמובא במשנה ברורה (סימן תקנ"א ס"ק צ"ח), ואם כן בימי הספירה בודאי מותר בשבת לברך שהחיינו, וכן הדין ביום טוב. ואף שבבין המצרים יש מחמירים שלא לברך שהחיינו אפילו בשבת, מכל מקום בימי הספירה דקיל טפי יש להקל בשבת ויום טוב, וכן כתב בשו"ת יחווה דעת (חלק א' סוף סימן כ"ד), ושוב ראיתי בהגדה של פסח הוצאת מתיבתא (עמוד תתמח') בבית האוצר אות ל"ג) שכתוב ליישב, שאף שמעיקר הדין מותר לברך, מ"מ לכתחילה אנו מעדיפים לדחות הספירה עד אחר ברכת שהחיינו.

מנהג האשכנזים: י"א מיום ל"ג בעומר ואילך, הכל שרי (רמ"א שם בשם האבודרהם, ועיין שו"ת מנחת יצחק חלק סימן פ"ד אות ט'), והמיקל גם בליל ל"ג בעומר, יש לו על מי לסמוך גם לדעת הרמ"א (מחזיק ברכה סימן תצ"ג אות ה' בשם המור וקציעה סימן תצ"ג ושו"ת אגרות משה או"ח סימן קנ"ט), ויש נוהגים שלא לישא אשה מראש חודש אייר עד שבועות (משנה ברורה שם ס"ק ה'), ויש שנוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת (טור או"ח סימן תצ"ג).

ולמעשה, האשכנזים נוהגים לישא אשה ביום ל"ג בעומר, ומן ראש חודש סיון והלאה, ולא קודם ראש חודש אייר, וגם לא בראש חודש אייר, ולא בין ל"ג בעומר לבין ראש חודש סיון (הגר"מ טוקווינסקי בספר ארץ ישראל סימן י"ח ס"ק ב').

ב. י"א שאף בשעת הדחק אין לעשות נישואין בימי הספירה (שו"ת יביע אומר חלק ה' או"ח סימן ל"ח בשם שו"ת יד הלוי חלק או"ח סימן ק"ב ושו"ת אמרי יושר חלק ב' סימן קפ"ו), אכן לעומתם י"א, שהן אמנם שאין לעשות חופה בימי הספירה, כי כן הוא מנהגם של ישראל, אך אם יש איזה צורך לעשות נישואין, מותר, וכך נהגו הגאונים באלכסנדריא שהתירו לישא בכל ימי העומר כשיש צורך בדבר (שו"ת יביע אומר שם בשם אשל אברהם מבוטשאטש מה"ת סימן תצ"ג, והגאון מהר"א חזן, גאב"ד אלכסנדריא של מצרים, בשו"ת תעלומות לב חלק ד' סימן ל"ה), ובפרט כשלא קיים עדיין פריה ורביה (ספר נוה שלום סימן תצ"ג), ובמצרים היו נושאים נשים בימי הספירה, בסיבה כל שהיא, כגון שלא קיים פריה ורביה (מהר"ט ישראל, גאב"ד קהיר, בספר מנהגי מצרים דף ה ע"א).

וכן כתוב בשו"ת בית דוד (סימן רפ"א), שאף שבמקומו נוהגים לאסור לעשות נישואין בראש חודש אייר, מ"מ כשבא לפניו מעשה באחד שקבע לעשות נישואין לבתו בערב פסח, וחלתה הכלה, ונתעכבו הנישואין עד מוצאי החג, והסכים שיכולים לעשות הנישואין בראש חודש אייר שחל בשבת שיש תוספת שמחה של שבת וראש חודש, וכמו שכתב הב"ח (בסימן תצ"ג), וזה דוקא מפני שהתחילו בנישואין קודם הפסח, הא לאו הכי, אין להתיר גם בראש חודש אייר שחל בשבת, שאין ראוי לעשות חדשה בארץ דבר שלא נעשה מעולם בעיר גדולה של חכמים ושל סופרים, ומסתמא לא התירו בזה ע"כ, והביאו הכף החיים (בסימן תצ"ג ס"ק מ"ב), והוסיף הכף החיים, דכל זה היינו למחמירים לא לישא מפסח עד ל"ג בעומר כדברי השו"ע, אבל בלאו הכי, יש נוהגים לישא עד ראש חודש ע"ש.

וכן כתב החיד"א בברכי יוסף (סימן תצ"ג ס"ק י'), מי שהזמין להשיא בתו בערב פסח וכו', הורה הרב בית דוד (סימן רפ"א) שישא בראש חודש אייר, [וע"ש שהשמיט מה שסיים הבית דוד שישא ראש חודש אייר שחל בשבת שיש בו תוספת שמחה].

וכן הסיק בשו"ת יביע אומר (שם), שאם יש צורך ושעת הדחק, רשאים לערוך נישואין בחופה וקידושין בתוך ימי הספירה, אם עדיין לא קיים החתן פריה ורביה, או שאין לו מי שישמשנו, וכיוצא בזה, ואם אפשר טוב לעשות הנישואין בראש חודש אייר, לצרף דעת המתירים בזה, והכל לפי ראות עיני הדיין לקבוע אם הדבר בגדר שעת הדחק או לא, והיה ה' עם השופט.

ולענין אם מותר לחתן להסתפר ביום חופתו שבתוך ימי הספירה, י"א שאע"פ שמותר לו לישא אשה, מ"מ אסור לו להסתפר (כף החיים שם בשם הרב בית דוד שם), וי"א שמותר לו להסתפר, שהרי יום טוב שלו הוא (כף החיים שם בשם מה"ר שמואל פלורינטין ושו"ת יביע אומר שם).

² ואף שכתבנו לעיל שגם הכף החיים (בסימן תצ"ג ס"ק מ"ב) הביא את דברי הבית דוד, מ"מ עיין בכף החיים (שם סוף ס"ק ב') שכתב בשם שבות יעקב (חלק ב' סימן ל"ה) שפעם אחת היקל חכם אחד בענין הנישואין תוך ימי הספירה, נגד המנהג, ולא עלה זיווגם יפה, ועל כן כתב דשומר נפשו ירחק מנישואין בימים כאלו, אף שיהיה הרבה צדין להקל, כי חמירא סכנתא מאיסורא, ולא לבטל המנהג בפרהסיא עכ"ל.

- ג. להחזיר גרושתו, שרי, שאינו כ"כ שמחה (משנה ברורה סימן תצ"ג ס"ק א').
- ד. לארס ולקדש, שפיר דמי, ולכן מותר לעשות שידוכין או תנאים עם סעודה בכל ימי הספירה, אבל לעשות ריקודים ומחולות, נהגו איסור (שו"ע שם ומשנה ברורה שם ס"ק ג').
- ה. אם יש חתונה בימי הספירה [לדוגמה, אשכנזי ביום ל"ג, או ספרדי ביום ל"ד], י"א דאף מי שנוהג כמאן דאוסר לישא בימי הספירה באותם ימים, מ"מ מותר לו ללכת לחתונה ולשמח את החתן, שהרי קי"ל (בשו"ע שם) שאין עונשים את מי שמתחתן בימי הספירה, ואם אף אחד ילך לחתונה, אין לך עונש גדול מזה (אגרות משה אר"ח חלק א' סימן קנ"ט ד"ה והנה החת"ס), י"א שמי שנוהג כמאן דאוסר, אסור לו להשתתף בחתונה, דאל"כ יבואו להקל (שבות יעקב חלק ב' סימן ל"ה), ולכן מותר להשתתף רק בחופה, כדין אבלות בעלמא, שהאבל יכול להיות בחופה באופן שלא עושים שם ניגונים, ולכן אסור לספרדי להשתתף בחתונה של אשכנזי ביום ל"ג בעומר, כיון שלפי השו"ע אסור לישא אשה באותו יום (שו"ת מנחת יצחק חלק ד' סימן פ"ד).
- לדינא, י"א דכיון שיש מחלוקת הפוסקים, ראוי להחמיר, ולכן רק יכנס ויגיד מזל טוב, ולא ישתתף בסעודה ובריקודים (קובץ מבית לוי ניסן ח"ג בשם הגר"ש ואזנר), וי"א שמותר להשתתף בחתונה, לרקוד ולשמח חתן וכלה, דכיון שהחתן והכלה מתחתנים בהיתר לפי מנהגם, הוי שמחה של מצוה (ספר עיטורי מרדכי הלכות ימי ספירת העומר עמוד רמח' בשם הגרמ"ש קליין).

תספורת:

- א. וכן נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר, שאומרים שאז פסקו מלמות [ועיין להלן פרטי דין זה], (שו"ע סימן תצ"ג סעיף ב'), והמסתפר בימי הספירה, היה ראוי לקונסו ולהענישו (משנה ברורה שם ס"ק ד' וכף החיים שם ס"ק י').
- ב. י"א שאיסור תספורת בספירת העומר חל עד יום ל"ד בעומר בבוקר, לפי שבין פסח לעצרת מתו תלמידי רבי עקיבא כנ"ל, וכתב הרז"ה, שמצא בספר ישן, שהם מתו מפסח ועד פרוס עצרת, ופרוס הכוונה חצי, כלומר, חמשה עשר יום קודם עצרת, לפי זה מתו תלמידי רבי עקיבא עד יום ל"ד בעומר ועד בכלל, אלא שביום ל"ד בעומר נוקטים את הכלל של מקצת היום ככולו, ולכן מותר להסתפר ביום ל"ד בבוקר (ב"י ושו"ע שם סעיף ב'),⁷ [ומ"מ אם התגלח ביום ל"ג בעומר, לא קונסים אותו (כף החיים סימן תצ"ג ס"ק כ"א)].
- י"א שאיסור תספורת חל עד ל"ג בעומר בבוקר, משום דס"ל שתלמידי רבי עקיבא פסקו מלמות ביום ל"ג בעומר, ולכן מותר להסתפר ביום ל"ג בבוקר (רמ"א שם ומשנה ברורה שם ס"ק ח' בשם הגר"א), [וכך הוא עיקר המנהג היום אצל האשכנזים (חוץ מהחסידים), שמסתפרים מיום ל"ג בעומר ואילך (ספר עיטורי מרדכי על ימי ספירת העומר עמוד רמ"ב בשם הגרמ"ש קליין)].
- יש שמסתפרים עד ראש חודש אייר, וראש חודש אייר בכלל, ואח"כ אין מסתפרים עד עצרת, ורק בל"ג בעומר מסתפרים (רמ"א סימן תצ"ג סעיף ג' וכף החיים שם ס"ק י"ב למנהג בני אשכנז).
- יש מקומות שאין מסתפרים עד ל"ג בעומר, ומל"ג בעומר ואילך, ורק בל"ג בעומר עצמו מסתפרים (לבוש סימן תצ"ג סעיף ב').
- י"א שהאיסור חל מראש חודש אייר ועד יומיים לפני חג השבועות, שהם ל"ג יום, משום דס"ל שתלמידי רבי עקיבא לא מתו בימים שאין אומרים בהם תחנון, והם, שבעת ימי הפסח, שבע שבתות ושני ימי ראש חודש,

⁷ עיין מסכת מועד קטן (דף ל"ז ע"ב).

⁸ אלא א"כ חל ל"ג בעומר ביום ששי, מותר להסתפר ביום ל"ג בעומר לכבוד שבת (כף החיים סימן תצ"ג ס"ק ל"ב).

סך הכל, ששה עשר יום, כשנחסיר ממ"ט ימי הספירה ט"ז ימים שאין אומרים בהם תחנון, נותרו ל"ג ימים (מגן אברהם שם ס"ק ה' וט"ז שם ס"ק א').

והאר"י ז"ל לא היה מגלח ראשו עד ערב חג השבועות (שער הכוונות דף פ"ו ע"ד), וכן כתב הרש"ש בנהר שלום (דף כ"ה ע"ד), שצריך להזהר מאוד שלא לגלח בשום אופן ביום מ"ט וכמנהג האריז"ל [ואף חתן או אם חל ברית מילה בתוך ימי הספירה], ואף לא ביום מ"ח (כף החיים סימן תצ"ג ס"ק י"ג, שו"ת יביע אומר חלק ה' אר"ח סוף סימן ל"ח ושו"ת אור לציון חלק ג' פרק י"ז תשובה ו'), אלא א"כ חל שבועות במוצ"ש, מותר להסתפר ביום שישי, שהוא יום מ"ח לעומר, כדי שלא יכנס לחג כשהוא מנוול (מורה באצבע סימן ח' אות רכ"א).

ג. מי שנהג להחמיר שלא להסתפר עד מ"ט לעומר, ורוצה לשנות מנהגו, מהני התרה (כף החיים סימן תצ"ג ס"ק י"ד), אך אם רוצה להמשיך במנהגו, ומחמת איזו סיבה מיוחדת, רוצה להסתפר בל"ג או בל"ד בעומר, אם מפסיק את מנהגו באופן חד פעמי, אינו צריך התרה, מכיון שבשנים הבאות חוזר לעשות כמנהג המקובלים, וכמו שכתב הדגול מרבבה (י"ד סימן ר"ד) שכל שעושה את זה באופן חד פעמי ובדעתו לחזור למנהגו, אינו צריך התרה, וכך פסק הגאון רבי יהודה עייאש בספרו מטה יהודה (סימן תקנ"א דין י').

ד. י"א שנשים מותרות להסתפר בימי העומר (שו"ת אור לציון חלק ג' פרק י"ז תשובה ג' וחזו"ע הלכות יום טוב עמוד רס"א), י"א שאע"פ שמעיקר הדין מותרות, מ"מ החמירו על עצמן, אם אין הדבר נחוץ כל כך (שו"ת אגרות משה י"ד חלק ב' סימן קל"ז), וי"א שגם נשים אסורות בתספורת מעיקר הדין (גרש"א בספר בין פסח לשבועות פרק ט"ו הגה י"ט), ומ"מ דבר פשוט שאם יש בזה משום חוסר צניעות, [כגון שיוצא השער מתחת הפאה וכיוצא], שמותר להסתפר. ונראה דלכו"ע מותר לגזור פאה נוכרית בימי הספירה, כיון שזה לא נחשב תספורת.

ה. י"א שמותר לספר ילדים קטנים פחותים מגיל שלש עשרה שנה בימי העומר, וכל שכן שמותר ומצוה לספר ילדים בני שלש שנים ביום ל"ג בעומר [וכדלהלן], אף שמנהג בני ספרד שאין מסתפרים לפני יום ל"ד בעומר (שו"ת אור לציון חלק ג' פרק י"ז תשובה ג'), וי"א שאסורים בו, אם לא במקום הצורך, ותספורת לבני ג' שנה, מותרת בכל ימי הספירה (הגר"ש"א בהלכות חג בחג, ספירת העומר פרק ז' הערה 58 והערה 59).

ו. י"א שאין להסיר שערות מכל חלקי הגוף בימי העומר (שו"ת אור לציון חלק ג' פרק י"ז תשובה ד'), י"א שאף לדעת הסוברת שגם נשים אסורות בתספורת, מ"מ מריטת שער הגבות וריסי העיניים, מותרות אפי' לצורך יפוי, [וה"ה תספורת וגילוח לנוהגת כן לטהרתה], (גרש"א בספר בין פסח לשבועות פרק ט' הג"ה י"ח), וי"א שכל שער הגוף [חוץ משער הראש], מותר (אבני ישפה חלק א' סימן צ"ט).

ז. החרדים לדבר ה', נזהרים גם לגבי גילוח הזקן (חזו"ע הלכות י"ט עמוד רסב'), אך מותר לספר שער הזקן והשפם שמפריע לאכילה (מועד לכל חי סימן ו' אות א').

ח. דבר פשוט שמותר לסרק במסרק את שערותיו או זקנו בימי העומר, אף שיודע שיתלשו מעט שערות, וכן המנהג, ואין צריך להחמיר בכך.

ט. מותר לגזוז ציפרנים בימי הספירה (כף החיים סימן תצ"ג ס"ק ט"ז וחזו"ע הלכות י"ט עמוד רסב').

י. מי שמצטער מגידול השער [בראשו], י"א שיכול לגלחו בימי ספירת העומר, כי אין זה אלא מנהג (רדב"ז סימן תרפ"ז והגר"ח פלאג' בהגהות רחמים לחיים על הרשב"א חלק ה' סימן רע"א), אבל להלכה, המנהג הוא לא להסתפר אף כשמצטער מריבוי שער (עיין ביאור הלכה סימן תצ"ג סעיף א' ד"ה נוהגים).

ואם מסתפר לצורך בריאותו, מותר (ערוך השלחן סימן תצ"ג אות ג'), וכן אם ריבוי השיער גורם לו מיחוש הראש, מותר לו להסתפר (כף החיים סימן תצ"ג ס"ק ט"ו וס"ק י"ז), וה"ה מי שצריך להיכנס למקום שררה בימי ספירת העומר, וצריך להסתפר משום שלום מלכות, או משום חשש איבה, מותר לו להתגלח בימי הספירה (חתם סופר אר"ח סימן קנ"ח), אך לפני זה יבוא לבית דין ויפתחו לו בפתח וחרטה, כדי שלא ליתן תורת כל אחד ואחד בידו (כף החיים סימן תצ"ג ס"ק י"ט בשם זרע אמת חלק א' סימן ס"ט), וי"א שה"ה שמותר להסתפר במקום שיכול לפגוע דבר זה בשלום בית, וזה לאחר שניסה לשכנע את אשתו בדרכי נועם, ועכ"ז הדבר הזה קשה עליה ביותר, ודבר זה יכול להפר את שלום ביתם, יש להתיר (מור"ר הרה"ג בניהו דיין שליט"א בשו"ת דברי בניהו חלק י"ג סימן ל"ט).

יא. העוסק באיזה מסחר, ואם לא יגלח או יספר את זקנו בימי הספירה, יהיה לו הפסד ממון, י"א שמותר לגלח את זקנו, כי במקום הפסד לא נהגו (אגרות משה חלק ד' סימן ק"ב), י"א שרק במקום צורך גדול, יש להקל בכל ערב שבת (חזו"ע הלכות יר"ט עמוד רסב'), ומאידך, יש מחמירים כי אין לבטל מנהג מפני הבושה, אף שאפשר לבטל מנהג מפני איבה (זרע אמת שם).

יב. בעלי הברית, [אבי הבן, סנדק ומוהל], מותרים להסתפר בימי הספירה (רמ"א סימן תצ"ג סעיף ב' ומשנה ברורה שם ס"ק י"ב), ויכולים להסתפר ביום שלפני המילה, כבר סמוך לערב, ואם חלה המילה ביום שבת, מותרים להסתפר ביום שישי אף קודם חצות היום (משנה ברורה שם ס"ק י"ג), ואם חלה המילה ביום ראשון, י"א שמותר להסתפר בערב שבת לכבוד שבת (כף החיים שם ס"ק ל"ז בשם תשובה מאהבה), וי"א שיכולים להסתפר רק במוצ"ש (כף החיים שם בשם אגורה באהל).
 יג. חתן בר מצוה, י"א שמותר להסתפר (חוות יאיר בספרו מקור חיים סימן תצ"ג) וי"א שאסור (שו"ת משנה הלכות חלק ו' סימן מ"ה), ואם מסתפר בעודו קטן לכבוד הבר מצוה לכו"ע מותר (עיין הליכות שלמה פסח פרק י"א אות ט"ז).

יד. יש לדעת שדין זה שאין מסתפרים בימי הספירה, קיל טפי מהא דקיי"ל שאין מגלחין במועד, אפילו אם גילח קודם מועד (שו"ע סימן תקל"א סעיף ב'), וכמו שכתב החיד"א בשו"ת חיים שאל (חלק א' סימן ו') שמנהג תגלחת העומר מנהג בעלמא וקיל טובא מאיסור קל דרבנן.

ולכן, כיון דקיי"ל שמי שיצא מבית השביה ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד, ומי שיצא מבית האסורים ואפילו היה חבוש ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח, וכן המנודה שהתירו לו ברגל, וכן מי שנדר שלא לגלח ונשאל על נדרו ברגל, וכן הבא ממדינת הים בחול המועד, או שבא בערב הרגל ולא היה שהות ביום לגלח וכו', מותרים להסתפר (שו"ע שם סעיף ד'), א"כ כ"ש מי שהיה לו אונס מעין אלו דלעיל, ולא יכל להסתפר לפני חג הפסח, ולא בחולו של מועד, דבר פשוט שמותר להסתפר בימי הספירה (ביאור הלכה סימן תצ"ג סעיף ב' ד"ה נוהגים), מיהו י"א שאין להתיר אלא דוקא כשיש משום ניוול (אגרות משה אר"ח חלק ב' סימן צ"ו).

כמו כן, מי שאירע לו אבל לפני פסח, ונשלמו שלושים יום של האבל בימי ספירת העומר, והכביד עליו שערו, מותר להסתפר בימי הספירה (כף החיים סימן תצ"ג ס"ק ט"ו וחזון עובדיה הלכות אבלות חלק ב' עמוד רצד'), וטוב שיסתפר בערב שבת (שו"ת אור לציון חלק ג' פרק י"ז תשובה ה'), וי"א שטוב אם יעשה התרה (כף החיים שם בשם מחזיק ברכה אות ג' ע"פ אחיו של הזרע אמת).

והנה, בשנת תש"פ השתוללה מגיפת הקורונה בעולם כולו ב"מ, ובהרבה מדינות בעולם הטילו סגר כללי על הישוב, והיה אסור לצאת ולבוא [הן ע"פ דיני התורה והן ע"פ חוקות הממשלה], וכתוצאה מזה הרבה אנשים לא יכלו להסתפר לפני פסח, כגון שלא יודעים להסתפר בעצמם], ושאלתי את גדולי ארץ ישראל האם מותר להסתפר

בימי חול המועד או בימים של הספירה, מיד אחר הפסח, ומה עדיף, ועל פי האמור לעיל, השיבו מו"ר הגר"ב דיין [בע"פ] והגר"ש זעפראני שליט"א [במכתב ששלח לנו ביום ח' ניסן תש"פ, מתוך מיטת חוליו בנגיף קורונה ל"ע, שה' ישלח לו רפואה שלימה ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו] שדבר פשוט שמי שלא יכל להסתפר לפני חג הפסח בגלל הסגר, ובחול המועד כבר יש אפשרות להסתפר, שיסתפר בחול המועד לכבוד החג, ולא ידחה לאחר הפסח, [אף שאחר הפסח קיל טפי], משני טעמים, חדא, דראוי להיות נאה ולא מנוול בימי החג, ועוד, שאחר החג כבר התחילו ימי העומר שנוהגים בו אבילות לענין תספורת ונישואין, ובמועד הוא דוחה את האבילות, דהא דאין מסתפרים במועד הוא משום שלא יכנס מנוול לחג ולא מטעם איסור עצמי להסתפר בחול המועד, ואפילו שמיום ב' דיו"ט מתחילין לספור העומר, מ"מ אין דיני אבילות בחוה"מ, והגם דלפי הקבלה דאין מסתפרים בימי העומר משום תגבורת הדינים, מ"מ במועד אין תגבורת הדינים לענין תספורת, ומ"מ אם לא יכל להסתפר בחול המועד מחמת הסיבה הנ"ל, דבר פשוט שמותר להסתפר לאחר הפסח, דומיא, מי שהיה חולה לפני חג הפסח ולא יכל להסתפר, שרשאי להסתפר בימי ספירת העומר כשהבריא בימי העומר, כיון שהיה אנוס בערב פסח, ורק על הצד הטוב יותר, יסתפר בערב שבת, שהרי יש שמתירים להתגלח בכל ערב שבת, כפי שכתב הרדב"ז [הובא בספר בית עובד] שיש קהילות שמסתפרים בכל ערב שבת לכבוד שבת, [אמנם מנהגינו שאין מסתפרים אף לא לכבוד שבת, אולם מי שהיה אנוס וחולה, יכול להסתפר בימי העומר, כנ"ל, ועיין שו"ת אור לציון חלק ג' פרק י"ז תשובה ה'], אך מהרש"א שטרן שליט"א ענה לי שעדיף להסתפר מיד לאחר החג, ולא בחול המועד, ומי שמסתפר לאחר החג לפני ראש חודש אייר, שוב אסור לו להסתפר עד שבועות, ולא עד ל"ג או ל"ד בעומר כמו בכל שנה.

ונראה, שאף למי שמותר להסתפר בחול המועד או לאחר הפסח כנ"ל, מ"מ אין להתיר לו גם להתגלח את זקנו, כיון שתגלחת כל אחד עושה בביתו, וגם הוא התגלח לפני חג הפסח, ולכן אף שמתירים לו להסתפר, אין להתיר לו גם להתגלח.

ריקודים ושירים:

א. ריקודים [של אדם אחד או שנים] ומחולות [של אנשים רבים המסתובבים במעגל] של רשות, בודאי יש ליזהר (משנה ברורה שם ס"ק ג').

ב. הנוהגים להקל בכל ימות השנה לשמוע שירי קודש המלווים בכלי נגינה, דרך הרשם קול וכי"צא, נכון שיחמירו בימי הספירה שלא לשמוע בהם שירים המלווים עם כלי נגינה, ומ"מ שירה בפה כשהיא דרך הודאה להשי"ת, בלי כלי נגינה, מותרת בימים אלו (הליכות שלמה פרק י"א אות י"ד וחזו"ע הלכות יו"ט עמוד רנח), ולצורך מצוה, כגון מילה, פדיון הבן, סיום מסכת, בר מצוה בזמנו, י"א שמותר לשמוע שירי קודש המלווים כלי נגינה, שכל שהיא שמחת מצוה, יש להקל בדבר (חזו"ע שם ושו"ת אור לציון חלק ג' פרק י"ז תשובה א'), י"א שלכתחילה יש להימנע מנגינה בכלי זמר אף סעודת מצוה (מבית לוי חלק א' עמוד נז), וי"א שבסיום מסכת יש להקל אף מי שלא היה רגיל לעשות תזמורת בסיום, כי שמחת התורה אין לה גבול (אשרי האיש פרק ס"ה אות כ"ב), ומאידך, י"א דשירה המרוממת את האדם, ואינה מביאתו לידי ריקוד ומחול, מותרת (הגרש"ז"א בהליכות שלמה פרק י"א אות י"ד והגה 53), וכן י"א שמה שנזכר בפוסקים הוא רק ריקודים ומחולות, לא סתם שמיעת זמר, ואין לדמות מעצמנו בדברים מעין אלו

^ה עיין מה שכתבנו בהרחבה במנחת שאול על הלכות ומנהגי ימי בין המצרים (במאמר זכר לחורבן, דיני שירה בזמן הזה), בענין שירה בזמן הזה במשך כל ימות השנה.

שבנויים רק על מנהג ולא הלכה בגמרא, וכמו שכתוב במאמר מרדכי (סימן תצ"ג) בענין ברכת שהחיינו בעומר, שאע"פ שיש ק"ו לאסור ממה שמבואר בימי בין המצרים, עכ"ז התיר, כי לא נזכר בפוסקים ע"ש, ומי שמחמיר הוא רק בקובע עצמו לשמוע זמר, לא בשמיעה מוזיקה ברקע כשעושים דבר אחר כמו שיש היום שעושים (הרה"ג משה חדיד שליט"א במכתב ששלח לנו ביום כ"ה ניסן תשע"ט).

ג. ובענין חול המועד פסח, י"א שריקודים ומחולות של רשות יש לאסור בחוה"מ פסח, ולפי זה ה"ה כלי זמר (פרי מגדים במשבצות זהב סוף ס"ק ב'), אמנם י"א שמותר לנגן בכלי זמר בחוה"מ, ולא חילקו בין חול המועד פסח לחול המועד סוכות, וכן מנהג העולם להקל בריקודין ומחולות וכלי זמר בחול המועד, ואפשר משום שמחשיבים זאת לריקודין ומחולות של מצוה ע"פ הרמב"ם (בהלכות יום טוב פרק ו', הובאו דבריו במשנה ברורה סימן תקכ"ט ס"ק ט"ז) ושו"ע הרב (בסימן תס"ז סעיף ס"ה) שאף חוה"מ בכלל יום טוב לענין שמחה, ושמחת יום טוב הוא מצוות עשה מן התורה (עיין שערי תשובה סימן תקל"ד ס"ק א' בשם שבות יעקב וברכי יוסף בשם מהר"ח אבועלפיא), ולפי זה, באיסרו חג הפסח, לכו"ע [בין לפי הפרי מגדים ובין לפי השערי תשובה] אסור לעשות ריקודים ומחולות של רשות, וכן לשמוע שירים המלווים בכלי נגינה, וי"א שבאיסורו חג פסח מותר לשמוע מוזיקה (ספר כי בא מועד על פסח).

ד. יש לחנך לקטנים שהגיעו לחינוך, לא לשמוע כלי זמר, אבל אם לא הגיעו לגיל חינוך, מותר (עיין שו"ת אגרות משה אור"ח חלק ד' סימן כ"א אות ד' וחוט שני הלכות שבת חלק ד' עמוד שעט'), ומ"מ מותר לשמוע קלטות סיפורים, אף אם משולבים בהם מעט שירים (גרשז"א בהליכות שלמה פרק י"א הגה 53).

ה. מותר לנגן לצורך חולה, לחזק רוחו (גרשז"א שם הגה 54), וכן ה"ה למי שזקוק לעשות התעמלות מטעמי בריאות, ולצורך כך צריך לשמוע זמר, [כגון שההתעמלות היא על פי קצב הנגינה], יש מקום להקל, בתנאי שישמיעו מוזיקה בקול נמוך (ספר עיטורי מרדכי, הלכות ספירת העומר עמוד רכט' בשם הגרמ"ש קליין).

ו. השומע כלי זמר שלא מרצונו, [כגון בחנויות שיש מוזיקה ברקע, או בטלפון עד קבלת השירות או במונית וכיוצא], אינו עובר על איסור, ואינו צריך לאטום אוזנו, כיון שאינו מתכוון ליהנות (קרא עלי מועד, פסח פרק ב' אות ה' בתיקונים).

ז. מכשיר פלאפון שמצלצל במנגינה של שירים [העשוי להביא לידי ריקוד], אף שאין בזה איסור שמיעת שירים, כיון שאינו מיועד לכך (הגר"ח קניבסקי בתשובות הגר"ח עמוד קנט' תשובה ר"ל), מ"מ נראה שראוי להחליפו לצלצול אחר.

ברכת שהחיינו והטוב והמטיב:

א. י"א שאין לקנות בגדים חדשים בימי ספירת העומר, ורק לחתן ולכלה שמתחתנים בל"ג בעומר מותר (גר"נ קרליץ בספר יד בספירת העומר פרק ל"ד סעיף ד' וסעיף ו' בשם יש נוהגים), וי"א שדבר פשוט שמותר לקנות בגדים בימי ספירת העומר, ואין הנידון [דלהלן] אלא לענין ברכת שהחיינו (שו"ת אור לציון חלק ג' פרק י"ז תשובה ב' ומהרש"א שטרן שליט"א בעלון בעניני מגיפת קורונה ערב פסח תש"פ), וכך הוא המנהג הפשוט.

ב. יש נוהגים שלא לאכול פרי חדש ולא ללבוש בגד חדש בימי ספירת העומר, משום שאין לברך בימים אלו ברכת שהחיינו, לפי שהם ימי פורענות, ואיך יאמר והגיענו לזמן הזה (לב יוסף חלק א' עמוד צח' ומועד לכל חי סימן ו' אות ב'), וי"א שמותר לברך ברכת שהחיינו על פרי חדש בימי הספירה, אולם לענין לבשת בגד חדש בימי הספירה, טוב לחוש ממדת חסידות שמיום ראש חודש אייר ואילך לא ללבוש בגד חדש, אלא א"כ יש צורך ללבוש בגד חדש, יכול ללבוש בשבת שבתוך ימי הספירה, ויברך עליו שהחיינו, ואם הוא לצורך שמחת בר מצוה או ברית מילה בימי הספירה, יש להקל אף בימי חול (שו"ת יחוה דעת חלק א' סימן כ"ד וחזו"ע הלכות יום טוב עמוד רנט'), ומאידך, י"א שמותר לקנות או לתפור בגדים חדשים בימי העומר, ואף לברך עליהם ברכת שהחיינו,

וכן אפשר לברך ברכת שהחיינו על פרי חדש, ואף בימות החול (כף החיים סימן תצ"ג ס"ק ד' ושו"ת אור לציון חלק ג' פרק י"ז תשובה ב').

כתב המשנה ברורה (בסימן תצ"ג ס"ק ב') בשם המאמר מרדכי בזה"ל, אם נזדמן לו איזה ענין שצריך לברך עליו שהחיינו, יברך עכ"ל, ונחלקו הפוסקים בכוונת המשנה ברורה, י"א שכוונת המשנה ברורה להתיר לכתחילה לברך שהחיינו בימי הספירה (כף החיים ושו"ת אור לציון שם), וי"א שאף לדעת המחמירים לא לברך שהחיינו, אפ"ה אם נזדמן הדבר, מותר אף לכתחילה (חוט שני הלכות שבת חלק ד', קובץ ענינים עמוד שעט'), ונמצא שאף לדעת המחמירים לא לברך שהחיינו, אם נזדמן, מותר לכו"ע.

וכן בשבת מותר לברך שהחיינו לכו"ע, שהרי נהגו להקל אף בימי בין המצרים, כמובא במשנה ברורה (סימן תקנ"א ס"ק צ"ח), ואם כן בימי הספירה בודאי מותר בשבת לברך שהחיינו, וכן הדין ביום טוב, ואף שבבין המצרים יש מחמירים שלא לברך שהחיינו אפילו בשבת, מכל מקום בימי הספירה דקיל טפי יש להקל בשבת ויום טוב (שו"ת יחיה דעת חלק א' סוף סימן כ"ד).

- ג. מותר לברך ברכת הטוב והמטיב בימי ספירת העומר (עיין אגרות משה חלק ג' סימן פ' ד"ה ומכונות).
- ד. אם יש צורך בקניית דירה בימי הספירה, מותר לעשות זאת, ובפרט בארץ ישראל שיש בזה משום מצוות ישוב ארץ ישראל (קובץ מבית לוי עניני ניסן עמוד פח').
- ה. מי שנזדמן לו להיכנס לדירה חדשה בימי הספירה, י"א שמותר לו להכנס ולדור בתוכה, ואין להקפיד לדחות כניסתו עד אחר ל"ג בעומר, וכן רשאי לסייד ולצבוע הדירה, או לעשות טפטים לנוי בימי הספירה, בטרם יכנס עם משפחתו לדירה, ויכול לעשות סעודה של חנוכה הבית בימי הספירה, ויאמרו שם דברי תורה והלימוד של חנוכה הבית, שאז הוא סעודת מצוה (חזו"ע הלכות יום טוב עמוד רסט' והגר"ש אלישיב בספר הלכות חג בחג ספירת העומר פרק ז' הערה 26), וי"א שאע"פ שמותר לסייד את הבית, מ"מ לכתחילה אין לעבור דירה אלא בל"ג בעומר או מראש חודש סיון ואילך, ובמקום הצורך יש להקל עד ראש חודש אייר (שו"ת שבט הלוי חלק י' סימן קל"ה אות ג').

עוד הנהגות ומנהגים בין פסח לשבועות:

- א. וציוה בחג המצות שבעה ימים בקדושה לפנייהם ולאחריהם, כי כולם קדושים ובתוכם ה', ומנה ממנו תשעה וארבעים יום שבעה שבועות כימי עולם, וקדש יום שמיני כשמיני של חג, והימים הספורים בינתיים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג, והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה ודבריו שמעו מתוך האש, ולכן יקראו רבותינו ז"ל בכל מקום חג השבועות עצרת, כי הוא כיום שמיני של חג שקראו הכתוב כן (רמב"ן ויקרא פרק כ"ג פסוק ל"ו).
- ב. תוכן העבודה בימי הספירה כהכנה לקבלת התורה היא, שבכל שבוע יש לתקן ספירה אחת, דרך משל, בשבוע הראשון הוא זמן תיקון מדת החסד על כל גוניה וכו' (שער הכוונות, ענין פסח דרוש י"א), וכן בכל יום, יש להשיג אחד ממ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם (אבות פרק ו' משנה ה'), וז"ל רמח"ל במאמר החכמה (מובא בספר ליקוט ידיעות האמת, ליקוט מספרי הרמח"ל, מאמר החכמה), ענין ספירת העומר הוא דכשכלל ישראל היו במצרים, היו

¹ ואחד הקנינים הוא מיעוט שיחה, ויעוין בספר אורחות יושר (פרק ב') בשם הגר"א, שביאר, שאין הכונה לא לדבר כלל, אלא הכוונה להיפך, לחייב מיעוט שיחה, שאם ילמד אדם הרבה בלי הפסק דעתו תתבלבל עליו, וע"כ בכדי לאוקמי גירסא, צריך הוא מזמן למזן לשיחה קלה, עכ"ד, וכן כתוב בתפארת ישראל במשנה שם.

שקועים ומלוכלכים במ"ט שערי טומאה, והוצרכו לצאת מהם, ורצה הקב"ה להוציא את ישראל מהם ולהכניע המ"ט שערי טומאה בהדרגה, ע"י שהאיר עליהם כנגד כל שער טומאה את שער הקדושה המקביל בכל יום ויום שבין א' דפסח לשבועות. ותיקון זה מתעורר מחדש בכל שנה, ע"י ספירת תשעה וארבעים ימים לעומר, מבין פסח, יום היציאה, עד שבועות, יום מתן תורה, שהוא הארת שער החמישים דבינה וקדושה ע"י ישראל. וכדי לקבל את התורה הוצרכו לעבוד על כל זה, ואין זה פשוט כ"כ, וכי מי יכול לומר שעבד כ"כ על מידותיו שהוא כבר ראוי לקבלת התורה, דבאבות נשנו מ"ח קניינים שהתורה נקנית בהם, וכל מי שיסתכל על עצמו יראה עד כמה הוא לקוי שעדיין לא זכה לקנותם, דבכדי לקנותם צריך עבודה של כל החיים, ולא פשוט לזכות לקבלת התורה עכ"ד. וצריך תחילה לתקן את עצמו במידות, ובזה תשכון התורה עליו, שאינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות (רבנו יונה אבות פרק ג' משנה י"ז), וימי הספירה באו לתקן המידות, וזהו שדרך ארץ קדמה לתורה, היינו שצריך לתקן את עצמו בשבועות הללו, כדי שיוכל להכניס לעצמו דברי תורה (חידושי הר"ם על התורה, עניני ספירת העומר).

ג. כל מה שעושים זכר לתלמידי רבי עקיבא, הוא כדי להתרחק מהשנאה, הקנאה, התאוה, הגאווה והכבוד, ולקנות מדת האהבה, הענוה והשלום, ולכן יש להזהיר מאוד בענין אהבת החברים העוסקים בתורה ביחד (כף החיים סימן תצ"ג ס"ק ה' בשם שער הכוונות).

ד. יש שנהגו שלא לעשות מלאכה גמורה וממושכת [כגון תפירת בגדים] בלילות שבין פסח לשבועות החל משקיעת החמה (שו"ע סימן תצ"ג סעיף ד'), מיהו שטיפת כלים וקיפול כביסה וכדומה, מותר (כף החיים שם ס"ק ד"ן). ובטעם המנהג, י"א שכן תלמידי רבי עקיבא מתו בתקופה זו סמוך לשקיעת החמה ונקברו אחר שקיעת החמה, והיו העם בטלים ממלאכה, שחכם שמת הכל בטלים ממלאכתם ויוצאים ללויתו, ועוד, לפי שאז זמן ספירת העומר שנאמר בה (ויקרא פרק כ"ג פסוק ט"ו) שבע שבתות, מלשון שבות, רמז שבזמן הספירה יש לשבות ממלאכה (טור סימן תצ"ג ומשנה ברורה שם ס"ק י"ט), וי"א עוד טעם, כדי שיהיה היכר לא לשכוח לספור ספירת העומר, [וכן לזכר שימים אלו הם כחול המועד, וכמו שכתבנו לעיל בשם הרמב"ן], (מור וקציעה סימן תצ"ג).

נפ"מ בין הטעמים, שלפי טעם הראשון, אין בטלים אלא כשיעור זמן קבורה [והמנהג שלא לעשות מלאכה במשך חצי שעה מהשקיעה (שו"ת אור לציון חלק ג' פרק י"ז תשובה ז')], וכן למנהג הרמ"א רק עד יום ל"ג בעומר, ולמנהג השו"ע עד יום ל"ד בעומר (שער הציון שם ס"ק ט"ז), ולפי טעם השני יש להחמיר בכל ימי הספירה, ולפי טעם השלישי גם יש להחמיר בכל ימי הספירה, אך רק עד לאחר שיספור.

ה. י"א שהמנהג שלא לעשות מלאכה בלילות שבין פסח לשבועות החל משקיעת החמה אינו אמור אלא לנשים, זכר לטיפולן של נשים צדקניות שבאותו הדור בתלמידי רבי עקיבא שמתו אז (שבלי הלקט סימן רל"ה ושו"ע שם סעיף ד'), וי"א שה"ה לאנשים (משנה ברורה שם ס"ק י"ח וכף החיים סימן תצ"ג ס"ק ג"ן).

ולמעשה, יש שנוהגים במנהג הנ"ל גם בזמן הזה (ערוך השלחן סימן תצ"ג אות ט'), י"א שרק הנשים נוהגות לא לעשות מלאכה במשך מחצית שעה לאחר השקיעה (שו"ת אור לציון חלק ג' פרק י"ז תשובה ז'), וי"א שהיום בזמנינו לא נוהגים מנהג זה (חק יעקב סימן תצ"ג אות י"ב והליכות שלמה פרק י"א הגה 50), ומי שלא נהג, לא נהג, ואין למחות [אף באותן הנשים] שלא נהגו (כף החיים שם וחזו"ע הלכות י"ט עמוד רע"א).

- ו. יש נשים שנוהגות לקנות גושי מלח, וטוחנות אותו במכתש, ונותנים את המלח לילדים קודם שהתחילו ספירת העומר לשמור בכיס הבגד שלבשו במשך כל ימי העומר, וקבלה בידם, שזה מועיל לשמירה (הגדה של פסח שער בנימין עמוד 132).
- ז. יש שנוהגים ללמוד בכל יום מימי הספירה דף אחד ממסכת שבועות, לפי שיש בה ארבעים ותשעה דפים, כמנין ימי הספירה (מנהגי חתם סופר פרק ב' אות כ"א, לקוטי מהרי"ח חלק ג' עמוד מג'), ויש נוהגים ללמוד בכל יום מימי הספירה דף אחד ממסכת סוטה, שגם בה יש ארבעים ותשעה דפים, ויש עוד כמה טעמים (ספר המנהגים עמוד נא' וספר מנחת העומר דף כג').
- ח. מליל ט"ו באייר, המסופק אם אמר בתפילה משיב הרוח ומוריד הגשם, אינו חוזר על תפילת שמונה עשרה, לפי שעברו שלושים יום והוחזק שלא לאומרו, ומליל ט"ז באייר בארץ ישראל, ומליל י"ז באייר בחוץ לארץ, המסופק אם אמר בתפילה ותן טל ומטר, אינו חוזר על תפילת שמונה עשרה, לפי שעברו שלושים יום והוחזק שלא לאומרו (שו"ע אר"ח סימן ק"ד סעיף ח'), אך יש סוברים שרק מליל כ"ב באייר בארץ ישראל, ומליל כ"ג באייר בחוץ לארץ, אינו חוזר [לפי שלא די בל' יום אלא צריך תשעים תפילות, ובל' יום אין תשעים תפילות, שהרי בשבת אין שאלת טל ומטר], לכן טוב לומר לפני תפילת ערבית של ליל ט"ו באייר חמש עשרה פעם ואת כל מיני תבואתה לטובה ותן ברכה, ויצא מידי ספק. והמתפללים כנוסח הספרדים יאמרו מרופא חולי עמו ישראל עד ותן טל ומטר לברכה ועד בכלל, ולא יזכירו את שם ה' (כף החיים סימן ק"ד ס"ק ס').
- ט. בשבתות שבין פסח לשבועות נוהגים לקרוא פרקי אבות (אבודרהם סדר ימי העומר עמוד רמה', ארחות חיים חלק א' הלכות שבת ס"ו), והטעם, משום שבאותם הימים שבין פסח לשבועות מתחיל האדם לאכול ולשתות ולעסוק ברפואות כדי שיהיה בריא כל השנה, ורומזים לו, כשם שאדם חש לתקן את גופו ובריאותו, כך יחוש לתקן את נפשו על ידי מצוות ומעשים טובים, שהם התרופה האמיתית לנפש, שעל ידם יזכה לחיי העולם הבא (מעם לועז ויקרא עמוד רעז'), ועוד, כי בעת ההיא זמן תענוגות בני אדם, לזאת תיקנו לומר דברי מוסר ויראת ה', להשיב לב האדם לעבודת הבורא יתברך (כף החיים סימן רצ"ב ס"ק כ"ב), וי"א שנהגו ללמוד פרקי אבות בימים אלו, כי בימים הללו מחוייב כל איש מישראל לטהר את עצמו כדרך שנטהרו ישראל מאז ומקדם כשיצאו מטומאת מצרים, על כן אומרים בימים הללו פרקי אבות, כדי לראות ולהבין כל המידות הטובות שנזכרו בהם, ויכסוף וישתוקק כל אחד מאיתנו מתי אעשה גם כן אני, וישוב בתשובה שלימה לפני השי"ת (אוהב ישראל, עניני ספירת העומר).
- רבים נוהגים לקרוא את פרקי אבות אחר תפילת מנחה, לפי שמשא רבינו נפטר בשבת אחרי מנחה, ופרקי אבות פותחים במשה קיבל תורה מסיני (מחזור ויטרי סימן קמ"א בשם רב שלום שר גאון), ויש נוהגים לקרוא לפני תפילת מנחה (הגדה של פסח שער בנימין 132).
- לפני אמירת כל פרק מפרקי אבות, אומרים את המשנה כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא וכו', כדי להפיס את דעתם של עמי הארץ (כלבו סוף סימן מ'), ואחר אמירת כל פרק מפרקי אבות אומרים משנת רבי חנניא בן עקשיא, מפני שבמשנה זו יש סיום נאה (אבני שהם סימן כ).

¹ ואף שלפי האמת, יש רק ארבעים ושמונה דפים, שהרי אין דף א', שמעתי שיש נוהגים ללמוד ביום הראשון של ספירת העומר את דף השער של המסכת, ואת הדף הראשון של המסכת, דהיינו דף ב', לומדים ביום ג' של פסח, [עיי' בספר זכרונות המאור (עמוד תרעז') בענין חשיבות סדר הדפים של הש"ס].

י. חודש אייר מסוגל לרפואת הגוף, לפי שבחודש זה התחיל לרדת מן לבני ישראל היוצאים ממצרים, והוא נקרא לחם אבירים, לחם הנבלע באבירים, שאין בו לא חולי ולא מכאוב, ונשאר הדבר הזה בטבעו של חודש אייר (בני יששכר חודש אייר מאמר א' סוף אות ג', עצרת עמוד 300), ורמז יש בו, אייר, ראשי תיבות אני ה' רופאך (חתם סופר בחידושו למסכת שבת דף קמ"ז ע"ב).

ואיתא בגמרא במסכת שבת (דף קמ"ז ע"ב) אמר שמואל, כולוהו שקייני [משקי הרפואה], מדיבחא [מפסח] ועד עצרתא מעלו לרפואה, וכתוב בספר אמרי פנחס (לרבי פנחס מקוריק, אחד מגדולי תלמידי הבעל שם טוב, שער ד') שהגשמים מפסח ועד עצרת, הם רפואה גדולה לכל התחלואים, שאין כמוהו בכל הרפואות, [ויש לעמוד ראשו מגולה קצת על הגשם שיורד עליו, וגם לפתוח פיו שירדו לתוכו, וכן כתבו בשם הגר"י כדורי זצ"ל, סגולה לרפואה, לשנות מי גשמים היורדים בחודש אייר, וזו הרפואה הגדולה ביותר בעולם], וסגולות אלו של חודש אייר, הם בין בארץ ישראל ובין בחו"ל (מהרש"א שטרן במכתב ששלח לנו ביום כ"ו אייר תש"פ).

פסח שני:

א. יום י"ד באייר נקרא פסח שני (גמרא מסכת ראש השנה דף י"ח ע"א), על שם הפסח הקרב בחודש השני, הוא חודש אייר (ספר התודעה אייר עמוד רנ"ג), וכן נקרא פסח קטן, לפי שאינו אלא יום אחד ולא שבעה ימים כפסח ראשון (תוס' יום טוב ומלאכת שלמה על מסכת ראש השנה פרק א' משנה ג').

ב. ביום זה, נוהגים גם לקיים הילולא לזכר התנא רבי מאיר בעל הנס, [אף שלא ידוע שנפטר ביום זה, נהגו לעשות הילולא ביום זה, להשתטח בקברו בדרך למירון, ועיין בתלמוד ירושלמי, מסכת כלאים פרק ט' הלכה ג', ומסכת כתובות פרק י"ב הלכה ג'], (אורייתא י"ג, תשמ"ח, מהדורא ב', עמוד קנב').

ג. כתב היעב"ץ בסידורו בית יעקב (שער היסוד לחודש אייר ס"ק כ"א), שגילו לו מן השמים שקדושת הפסח והמצה נמשכת עד פסח שני, לפי שכשיצאו ישראל ממצרים אכלו מהעוגות מצות עד ליל ט"ו באייר.

ד. יש שנוהגים לאכול מצה בפסח שני, זכר למצה שהיו אוכלים מקריבי קרבן הפסח ביום י"ד באייר, שנאמר (במדבר פרק ט' פסוק י"א) בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערביים יעשו אותו, על מצות ומרורים יאכלוהו (לקוטי מהר"ח חלק ג' דף מד'), ואף שיום י"ד באייר אינו זמן אכילת הפסח עם המצה, רק בליל ט"ו אייר כמבואר ברמב"ם (בהלכות קרבן פסח פרק ה' הלכה ג'), מ"מ ההכנה היא העיקר, ולכן סעודת פסח שני עושים בזמן הקרבת הפסח אף שאכילתו היה רק בט"ו, משום שההכנה וההתחלה הוא העיקר (שער יששכר מאמרי חודש אייר, מאמר פסחא זעירא אות י"ב), וכן נהג הקהילות יעקב לאכול מצה בפסח שני (ארחות רבינו חלק ב' עמוד צ"ז), ומאידך, החזו"א נהג שלא לאכול מצה בפסח שני, ואף אמר שיש בזה משום בל תוסיף (מעשה איש חלק ג' עמוד קלז').

ה. למרות הנ"ל, יש לידע שפסח שני אינו נחשב יום טוב (רש"י על התורה, במדבר פרק ט' פסוק י' ובמסכת פסחים דף צ"ה ע"א ד"ה שאין), מיהו עכ"פ הוא יום טוב של דבריהם (סידור יעב"ץ שער היסוד לחודש אייר ס"ק כ"א), ולכן י"א שאין אומרים תחנון ביום פסח שני, (שיירי כנסת הגדולה סימן קל"א, פרי חדש בסימן קל"א סעיף ז' וכף החיים סימן קל"א ס"ק צ"ט), ואף במנחה שלפניו, לא אומרים (עיין שו"ע סימן קל"א סעיף ו' וכף החיים שם), ויש שנהגו לומר תחנון (פרי מגדים שם משבצות זהב ס"ק ט"ו), והמנהג הפשוט כיום לא לומר תחנון, ומנהג הספרדים שאף במנחה שלפניו לא אומרים תחנון (כף החיים סימן קל"א ס"ק ק"א), ומנהג האשכנזים שבמנחה שלפניו כן אומרים תחנון (עיין ספר אבני שוהם פרק צ"ג אות ד').

ולענין אמירת תחנון ביום ט"ו באייר, אותן שנהגו שלא לומר ב"ד משום פסחא זעירא, ה"ה שלא אומרים ביום ט"ו, אך בש"ץ כתב דבשאלונקי מוחין ביד מי שאינו אומר נפילת אפיים בט"ו באייר, וכן בקושטא,

וכן המנהג בארץ ישראל ובמצרים לומר נפילת אפים ביום ט"ו אייר (שערי תשובה סימן קל"א ס"ק י"ט וכף החיים סימן קל"א ס"ק צ"ט).

ו. ולענין תענית והספד בפסח שני, איתא בגמרא במסכת חולין (דף קכ"ט ע"ב) פסחא זעירא דלא למספד ע"ש, וכמובן דה"ה לענין תענית, כמבואר במגילת תענית (פרק ב'), וכיון דבטלה מגילת תענית כדאיתא בגמרא במסכת ראש השנה (דף י"ח ע"ב), א"כ י"א דמותר להספיד ולהתענות ביום י"ד אייר (אשל אברהם בוטשאטש סימן קל"א), אך י"א דאיסור הספד ותענית ביום י"ד אייר אינו משום מגילת תענית, אלא משום שחיטת פסח שני, ואף שאין לנו בעוונותינו קרבן פסח, אנחנו עושים זכר למה שהיה בזמן שבית המקדש קיים, ואין להספיד ולהתענות בו (דברי שאול להרה"ג יוסף שאול, סימן ת"א, וכן בהגהות יד שאול על השו"ע שם), וי"א שאין סברא שיהיה הטפל חשוב מהעיקר, שבי"ד ניסן שהוא יום הקרבת קרבן פסח מתענים הבכורים, ובי"ד אייר יהיה איסור להתענות, ולא אסרו במגילת תענית אלא הספד, אבל תענית מותר (שו"ת מהרש"ם חלק ו' סימן ל"ב), ונפ"מ במחלוקת הנ"ל, אם חל י"ד אייר שהוא פסח שני ביום שני דתענית בה"ב [בשנה שערב פסח חל בשבת], שלפי האשל אברהם והמהרש"ם מתענים בו, ולפי הדברי שאול אין מתענים בו.

ז. ועל פי הדברי שאול הנ"ל, כתוב בשו"ת מנחת יצחק (חלק ג' סימן נ"ב) שאין להעמיד מצבה בפסח שני, כיון שנהוג מקדמת דנא שלא להקים מצבה ביום שאין אומרים תחנון כמבואר בבאר היטב (סימן תכ"ט) ובפרי מגדים (בסימן קל"א).

ל"ג בעומר:

א. שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס, וכולם מתו [באסכרא] בפרק אחד [בין פסח לעצרת], מפני שלא נהגו כבוד זה בזה, והיה העולם שמם, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה (גמרא מסכת יבמות דף ס"ב ע"ב ורמ"א סימן תצ"ג סעיף ב').

וכתב בפרי חדש (על דברי הרמ"א שם), דיש לדקדק שמחה זו למה, ואי משום שפסקו מלמות, מה בכך, הרי לא נשארו אחד מהם, וכולם מתו, ומה טיבה של שמחה זו, ואפשר שהשמחה היא על אותם תלמידים שהוסיף אח"כ רבי עקיבא שלא מתו כאלו (ועיין בברכי יוסף שם, מורה באצבע אות רכ"ג ובערוך השלחן סימן תצ"ג סעיף ז').

ב. לעולם ביום שיהיה פורים, יהיה ל"ג לעומר, וסימן פל"ג (שו"ע סימן תכ"ח סעיף א'), ל"ג בעומר מתחיל הארה של מעמד הר סיני (קדושת לוי פרשת ויצא), מבואר מדברי חז"ל שיום זה יש לו שייכות לפורים, וגם לחג השבועות, וכן י"א שבל"ג בעומר החל לרדת המן במדבר (שו"ת חתם סופר סימן רל"ג, ולא כמו שכתב רש"י במסכת קידושין דף ל"ח ע"א ד"ה חסר שלשים, ע"ש), ובהקדמה לשב שמעתתא (אות ז') הביא מספר המגיד לבית יוסף, שהמן שאכלו בני ישראל במדבר, היה הכרחי לקבלת התורה בלי שום בחירה ע"ש, הרי מבואר שירידת המן היא הסיעתא דשמיא להבנת וקבלת התורה, וסיעתא דשמיא זו, מתחילה בל"ג בעומר, רואים שיש תוכן פנימי ליום ל"ג בעומר, ועיין במהרש"א על מסכת מועד קטן (דף כ"ח ע"א ד"ה מת בחמישים).

^ה ואמרו צדיקי הדורות, [נחלת יעקב להרה"ק מבאיאן לעמברערג ז"ע, ועוד] שכשם שלענין פורים אמרו חז"ל, כל הפושט יד נותנים לו, ודרשו, כל הפושט יד לבקש תפילת מהקב"ה, הקב"ה ימלא את כל משאלותיו לטובה, כך גם בל"ג בעומר, כל הפושט יד, זוכה למלאת כל בקשותיו לטובה (הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א בבאר הפרשה פרשת אמור תש"פ עמוד מה').

ג. ביום ל"ג בעומר מרבית קצת בשמחה, ו"א משום שתלמידי רבי עקיבא פסקו למות באותו יום (מאירי במסכת יבמות דף ס"ב ע"ב, מנהגי מהר"ל במנהגי הימים שבין פסח לשבועות ודרכי משה סימן תצ"ג אות א'), ו"א ששמחים על חמשת התלמידים שהוסיף רבי עקיבא ביום זה ולא מתו (פרי חדש סימן תצ"ג סעיף ב'), ו"א ששמחים לכבודו של רבי שמעון בר יוחאי שנפטר ביום ל"ג בעומר, ונודע שהיה רצונו שישמחו ביום זה (מורה באצבע לחיד"א סימן ח' אות רכ"ג), ו"א ששמחים זכר למן שהחל לרדת ביום זה לבני ישראל היוצאים ממצרים (שו"ת חתם סופר יו"ד סימן רל"ג ד"ה אמנם ידעת), ו"א שהנכון כי היום הזה ראוי לשמוח בו ושלא לומר תחינה כמו שהיה פשוט לחכמים הראשונים ומנה לא תזוע וכו', אלא ידוע במקומו שאף על רבן [רבי עקיבא] נקנסה מיתה לבו ביום ופסקה בשבילו שבטלה הגזרה, דין הוא לשמוח ביום שהרב ניצול, [אף שבאותו יום עצמו מתו אלף תלמידים], (רמ"ע מפאנו במאמר מעיין גנים עניני ספירת העומר ליל ל"ג).

ולכן, למרות שביום מיתת צדיק וחכם יש להתענות, מכל מקום ביום ל"ג בעומר, יום פטירת רבי שמעון בר יוחאי, יש לשמוח, משום שכך היה רצונו של רשב"י, ועוד שהשמחה היא על שנעשה נס לרבי שמעון בר יוחאי שניצול מחרב המלכות שגזרה עליו מיתה, וקבעו את השמחה ביום מיתתו ועל קברו, שהרי הרוגי מלכות אינם נקברים, ונמצא שקברו מוכיח על הנס שמת בידי שמים ולא בידי אדם (מורה באצבע לחיד"א שם ושו"ת שם אריה אר"ח סימן י"ד), ועוד, משום שהשמחה היא, על שביום זה יצא רשב"י מן המערה בה נתחבא הוא ובנו שלוש עשרה שנה (עיין גמרא מסכת שבת דף ל"ג ע"ב וערוך השלחן סימן תצ"ג סעיף ז'), ועוד, משום שהשמחה היא על גילוי הסודות והאדרא זוטא על ידי רבי שמעון בר יוחאי ביום פטירתו (שער יששכר, מאמרי חודש אייר, מאמר גל עיני, אות כ"ג).

ד. במקומות רבים בארץ ישראל נוהגים להדליק מדורות ונרות בל"ג בעומר לכבוד רבי שמעון בר יוחאי, לפי שיום פטירתו של רבי שמעון בר יוחאי היה יום ארוך יותר, לפי שבאותו יום גילה סודות באדרא קדישא ולא היתה רשות לשמש לשקוע עד שסיים סודותיו, שאז עלתה נשמתו למרום, ולכן נוהגים להאיר את ליל ל"ג בעומר (ספר ארץ ישראל להגר"מ טוקצ'נסקי סימן י"ח סעיף ג' ובני יששכר מאמרי חודש אייר מאמר ג' אות ו'), ועוד, לפי ששבעת השבועות של ספירת העומר הם כנגד שבעה קולות שבתהילים (פרק כ"ט) הבו לה' בני אלים, והשבוע החמישי הוא כנגד קול ה' חוצב להבות אש, על כן מרבית אור בל"ג בעומר, שהוא השבוע החמישי (טעמי המנהגים אות תר"ז).

ה. מנהג ותיק לעלות למירון ביום ל"ג בעומר (כף החיים סימן תצ"ג ס"ק כ"ו), וז"ל עטרות זקנים, מנהג ארץ ישראל שנוהגין לילך על קברי רשב"י ז"ל ורבי אלעזר בנו ביום ל"ג בעומר, והעתיק מה שכתב רבי חיים ויטל [תלמיד

^ט והנה כל זמן שהיו במערה, לא היה באפשרותם לאכול מצה וכדומה, ובשלמא רשב"י היה אנוס מאימת המלכות, אבל רבי אלעזר בנו לא היה אנוס, ואין הכניס עצמו לידי זה שיתבטל מקום כמה מצוות, וצ"ל כיון שאביו הוצרך לו, הותר להכניס עצמו למצב שיהא אנוס, ולא יוכל לקיים חלק מהמצוות (אילת השחר וישב לב, יא).

^י דרך אגב, ענין הדלקת נרות לעילוי נשמת בבית, יש נוהגים שרק בשבעת ימי האבלות מדליקים בבית האבל, אבל ביום היארציט, או סתם בשאר ימות השנה, אין להדליק אלא בבית הכנסת, (מתוך מכתב ששלח לנו הרה"ג משה חדיד שליט"א).

^א ז"ל הבני יששכר (שם), מנהג ישראל תורה, להדליק נרות ומאורות לכבוד האור כי טוב, שמתחיל להתנוצץ ביום זה היקר ל"ג בעומר, ט"ב ימים קודם מתן תורה, ולכבוד נשמת מאורי התורה בוצינא קדישא, אשר נתגלה ביום הזה, ולכבוד ספרו הזוהר הקדוש המאיר ומבהיק מסוף העולם ועד סופו, והוא מאיר לנו בגלותנו עד כי יבוא משיח צדקנו. ותבין לפי זה אשר נתאמת לנו מאנשי אמת, אשר השמחה ביום זה על ציון הרשב"י הוא שלא כדרך הטבע, דכתיב אור צדיקים ישמח עכ"ל.

^ב ולענין אם מותר לכהנים להיכנס לקברי צדיקים, יש שרצו להתיר לכהנים להיכנס לקברי צדיקים ע"פ מה שכתב הרמב"ן (במדבר פרק י"ט פסוק ב') כי הנפטרים בנשיקה לא יטמאו מן הדין, והוא שאמרו צדיקים אינן מטמאין, ועיין פתחי תשובה (יו"ד סימן שע"ב), אולם בספר ברכת האוהל הביא מהגר"ח קניבסקי, שכוונת הרמב"ן שאינם מטמאים מדאורייתא, אולם מדרבנן מטמאים, ועיין בספר בנוהג שבעולם (עמוד רע"ג) שמאריך במעשים מגדולי עולם שנכנסו לקברי צדיקים, ומאידך בשו"ת פאת שדך (חלק ב' סימן מ"א) כתב ששמע בשם האדמו"ר מסאטמר זצ"ל, שאין לסמוך על מה שאומרים שעשו תיקון בקבר רשב"י להתיר לכהנים להיכנס לשם (עיין שו"ת מנחת שאול, עניני אבלות).

האר"י ז"ל, ענין מנהג שנהגו ישראל ללכת ביום ל"ג בעומר על קבר רבי שמעון בר יוחאי, ורבי אלעזר בנו, אשר קבורים בעיר מירון כנודע, ואוכלים ושמים שם, אני ראיתי למורי ז"ל [האר"י], שהלך לשם פעם אחת ביום ל"ג בעומר, הוא וכל אנשי ביתו, וישב שם שלושת ימים ראשונות של השבוע ההוא (שער הכוונות דרוש י"ב דף פ"ז ע"ב). ובשדה חמד (חלק ה' מערכת ארץ ישראל אות ו') כתב, שמקובל אשר שמענו ונדעם, שמרן הבית יוסף וגדולי דורו, היו עולים למירון מקום קבורת רשב"י ביום הילולא דיליה, ובספר ישרון (כרך ט"ו עמוד תתע"א) הובא כתב ידו של החיד"א, ובו מובא מעשה בימי הבית יוסף, שהסכימו שלא יעשו ישראל מחול בל"ג לעומר על ציון הרשב"י, ונראה למרן ובית דינו שחס ושלוש זילזול שאוכלים ומרקדים, ונכתבה הסכמה ולא נחתמה, ובלילה חלם מרן עם הרשב"י, ואמר לו שתבוא מגיפה גדולה בעבור זה ההסכמה, כי רצונו שישמחו בהילולא, ולמחר קרע ההסכמה, ע"כ כתב ידו של החיד"א, ומנגד, הביא הפתחי תשובה (ביר"ד סימן רנ"א ס"ק ד') שהחתם סופר (בשור"ת יר"ד סימן רל"ג) פקפק במנהג זה, ואצטט דבריו, בענין ל"ג בעומר שהמנהג בין יושבי ארץ ישראל אשר ממרחק יבואו לעיה"ק צפת ועושים יום שמחה להדלקה, אין דעתו נוחה בזה, וטעמיו, לפי דאין לקבוע מועד שלא נעשה בו נס, ולא הוזכר בש"ס ופוסקים בשום מקום ורמז ורמיזה רק מניעת הספד ותענית, ועוד אף אם נעשה בו נס עדיין ספק בידו אם רשאים לעשותו יום שמחה והדלקה במקום ידוע דוקא שיהיה תל תלפיות שהכל פונים לשם, ע"ש.

ובאמת שמצינו שאמוראים היו עסוקים בתלמודם במערת רשב"י, [אולם לא נזכר שזה היה בל"ג בעומר], במדרש תהילים שוחר טוב (מזמור ל"ו), מעשה ברבי יהושע בן לוי שהיה אליהו ז"ל עוסק עמו בדברי תורה, והיו עוסקין במערת רשב"י, ונתקשה ריב"ל בהלכה, אמר לו אליהו מבקש אתה לשאול אותה לרשב"י, בא ואני מעמיד אותו לך וכו', ע"ש (ועיין בזה, חלק א' פרשת חיי שרה דף קכ"ו ע"א במדרש הנעלם).

ופוק חזי מאי עמא דבר, שרבים וטובים נוהגים לעלות מירונה ביום ל"ג בעומר מזה כמה וכמה שנים, ויש הרבה ספרים שמתארים העליה של גדולי הדורות למירון ביום ל"ג בעומר, [ורק בשנת תש"ח, שהיה מלחמה עם הערבים, לא יכלו לנסוע למירון, וכן בשנת תשכ"ז, עשרה ימים לפני פרוץ המלחמה עם סוריה, מצרים וירדן, היה מצב

¹ יש שהגדירו את המצב במירון ביום ל"ג בעומר, בפנים המערה כיום הכיפורים, ומבחוץ מרגישים כמו שמחת תורה (אמרות טהורות ראחמסטייווקא, עמוד מט').

ואמרת להעלות על הכתב תיאור מסעו של המקובל הרה"ג רבי מרדכי אליהו זצ"ל לקבר רשב"י בל"ג בעומר, בו אני זכיתי להצטרף לנסיעה מירונה, וזה החלי בעה"י.

בל"ג בעומר בכל שנה ושנה היה הרב מקיים "עולו ואתו ואתכנשו להילולא דרבי שמעון", בחיבה יתירה ובהכנה גדולה. כבר בשבת שלפני ההילולא היה הרב מצווה לשיר לאחר קבלת שבת את הפיוט "אפתח פי ברינה לכבוד זה התנא הוא רבי מאיר" [יום הילולתו באותו שבוע, י"ד באייר, כנ"ל], ואחריו בחשק ובנעימה את השיר "בר יוחאי נמשחת אשריך". את השיעור השבועי באותו שבוע היה הרב מקדיש באריכות ללימוד לכבוד הרשב"י, בביאור מאמריו, דברי תורתו וסיפור שבחי שבגמרא ושבזוהר הקדוש, בחינוכיות ובהתרגשות מיוחדת ובתוספת חידושים מדיליה ומרבנן קדישי מארי דתלמוד ומארי דרזין, ומאריך בדקדוק ובהתלהבות קודש, בסיפור הסתלקות רבי שמעון המובא באדרא זוטא, וכל רואה ושומע תתענג בדשן נפשו ומרגישים נמצאים ממש עם המלך במסיבו בהילולא רבא. בליל ל"ג בעומר היה הרב נוסע למירון. היה מקפיד לקרוא את כל האידרא זוטא מרישא לסיפא, כשבתוך הרכב היה לו פנס חזק מאוד, ובכל הדרך ישב וקרא את האדרא זוטא, בדרך עברנו דרך עיר הקודש טבריה לציון של רבי מאיר בעל הנס, אחרי זה, קצת לפני שהגענו למירון, שני אופנועים של משטרת ישראל סיבבו את הרכב של הרב, והסיעו אותנו עד סמוך ונראה לציון, בהגיעו למקום אש להבת שלהבת, מקום מנוחתו של רבי שמעון בר יוחאי, קבוצת שוטרים היו מלווים את הרב עד הקבר ממש, כשהוא היה מזהיר אותם להתנהג בזהירות עם האנשים הנמצאים במקום, בתוך כל הדוחק היה עומד ומסיים לקרוא את האדרא זוטא, וכשמסיים אומר קדיש ופותח ברינה ותהילה, בשירת בר יוחאי, בחזונו וברעותא דליבא, וממשיך בעוז ותעצומות בשירתו של מרן הבן איש חי "ואמרתם כה לחי רבי שמעון בר יוחאי", כל הבתים מאות א' עד אות ת', אשרי מי שזכה לראות את פני קודשו באותם רגעים, פנים מאירות ושוחקות, מרקד וקופץ ממש לכבוד שמחתו של רבי שמעון. בהגיעו למילים "קולו זימר עריצים" היה הרב מורה ומסמן לשיר בלשון הווה "מזמר עריצים ומציל הלחוצים", ומעודד לשיר בכוח ובהתלהבות לעורר את זכותו ופועלתו של רבי שמעון. בהגיעו למילים "שלוש רב על משכבו" היה מצביע בידו לכיוון ציונו של הרשב"י. ובהגיעו למילים "הוא ימליץ טוב בעדינו" היה הרב מורה ומסמן לשיר בלשון הווה, "הוא ממליץ טוב בעדינו", ואין קץ לחידו, נהירו, ורעוא, דאשתכחו ברבנו בהאי שעתא. משם היה הרב מקיים את אשר כתב הבן איש חי, שראוי ללכת בל"ג בעומר גם לקברו של רבי יהודה בר עלאי ע"ה, שגם הוא מתלמידיו של רבי עקיבא, וגם לו יום זה יום שמחתו. הרב היה שוהה שם שעה ארוכה, עורך את כל סדר ההדלקה, מאריך לנצח על כל השירה והזמרה בשמחה, בעריבות ובנעימות, ובפרט בשיר האהוב לו "ארץ הקדושה יקרה וחמודה", כפי המובא בספר חרדים שנהגו מקדמת דנא לשיר זאת על מצבת רבי יהודה בר עלאי. כמובן שלאורך כל ליל שימורים זה, עם כל הדוחק והמאמץ, היה לרב זמן וסבלנות להקשיב ולהאיר פנים לכל מבקש ושואל, לברך, לשמח ולהתייחס למאות הניגשים לקבל את פני קודשו ולברכם איש כברכתו. לאחר מיכן הרב היה נוסע למלון כינר בעיר הקודש טבריה ונשאר שם ללמוד סתרי הזוהר, ואנחנו חזרנו לירושלים עיה"ק. אשרי עין ראתה כל אלה....

שלא נסעו למירון מפחד אויב, ורק יחידי סגולה הצליחו להגיע למירון, וכן בשנת תש"פ, עקב המצב ששרר בארץ ישראל ובכל העולם כולו, מנגיף הקורונה, סגרו השלטונות קבר רשב"י, ורק ליחידי סגולה נתנו רשות להגיע למירון].

ו. יש נוהגים לשמוע כלי זמר ולרקוד לכבוד הילולת רשב"י אף בליל ל"ג בעומר, ולענין שירים שאינם לכבוד רשב"י, י"א שיש להחמיר כדין נישואין (ש"ת שבט הלוי חלק ח' סימן קס"ח אות ה'), וי"א שהנוהגים הסתפר ביום ל"ג כדעת הרמ"א, שפיר יכולים לשמוע כלי שיר אף של רשות (חוט שני על הלכות שבת חלק ד' עמוד שפ'), ונמצא שלפי מנהג הספרדים שלא מסתפרים עד יום ל"ד, אין היתר לשמוע שירים רשות ביום ל"ג (פרי חדש סימן תצ"ג), אך י"א שמותר לשמוע שירים של רשות אף לדעת הספרדים שלא מסתפרים ביום ל"ג, כי רשב"י עשה אותו יום, יום שמחה, ולכן המנהג הפשוט הוא שלא אומרים תחנונו ביום זה, וכנ"ל, ואף שאין מסתפרים עד יום ל"ד בבוקר, היינו כמו שכתב השו"ע שלא פסקו מלמות עד יום ל"ד, אבל ענין של שמחה מותר אף ביום ל"ג, ולא דוקא בהילולא עצמה מותר, אלא גם מחוץ להילולא מותר, [ומ"מ נראה שבמוצאי ל"ג בעומר, דהיינו בליל ל"ד, אין לשמוע שירים בליווי כלי שיר, עד למחרת, דאז אמרינן מקצת היום ככולו], (עיין שו"ת מעיין אומר חלק ג' סימן ג', ועיין בערוך השולחן סימן תצ"ג סעיף ז' ובשו"ת מנחת שאול עניני ל"ג בעומר).

ז. בליל ל"ג בעומר, יזדרז כל אדם לקרות סדר הלימוד של שבחי אדונינו רשב"י ע"ה זיע"א, הנזכרים בתלמוד ובזוהר הקדוש (הבן איש חי בספרו לשון חכמים חלק א' סימן נ"ז, ועיין שם שסידר ספר מיוחד לל"ג בעומר, בשם הילולא רבה, וכן כתב תפילה מיוחדת שנכון לאומרה בל"ג בעומר, בלילה וביום), ויש שנהגו לעשות לימוד בליל ל"ג בעומר בי עשרה, ללמוד שבחי רשב"י המפוזרים בזוהר ואדרא זוטא, והוא מנהג יפה (כף החיים סימן תצ"ג ס"ק כ"ז בשם עבודת הקודש להחיד"א, מורה באצבע סימן ח' ס"ק רכ"ג).

ח. ישנם מקומות בהם הילדים יורים בקשתות ביום ל"ג בעומר, לפי שכל ימיו של רבי שמעון בר יוחאי לא נראתה הקשת בשמים, לפי שזכותו הגדולה הגינה על כל העולם מפני הפורענות, ולכן יורים בקשת ביום עלייתו למרום לרמוז על דבר זה (בני יששכר, מאמרי חודש אייר, מאמר ג', אותיות ד' וה' בשם רבו הרה"צ מנחם מנדל מרימנוב).
ט. יש מקומות בחו"ל שמרבים בנרות בבית הכנסת, ותינוקות של בית רבן יוצאים עם רבותיהם לטייל מחוץ לעיר, וקשתות וחצים עשויים עץ בידיהם, ומורים בחצים, ומטיילים להנאתם ולשמחתם (ספר התודעה, ערך ל"ג בעומר).

י. בל"ג בעומר אין נופלים על פניהם (רמ"א סימן קל"א סעיף ו' ובסימן תצ"ג סעיף ב'), וכן לא במנחה שלפניו (כף החיים סימן קל"א ס"ק ק"א וסימן כ"ח), וכן בליל ל"ד, לא יאמר תחנונים בקריאת שמע אם בא לישן קודם ד' שעות, כדין מוצ"ש וראש חודש (כף החיים סימן תצ"ג ס"ק ל"א בשם מועד לכל חי סימן ז' אות י'), וי"א דכמו שבמוצ"ש אסור לומר תחנון עד חצות לילה, ה"ה כאן (כף החיים שם).

יא. אף שהזכרנו לעיל שהאר"י ז"ל היה מקפיד ע"פ הסוד לא להסתפר עד שבועות, מ"מ בל"ג בעומר היה הולך לקבר רשב"י, ופעם אחת הלך לשם לגלח את בנו במשתה ושמחה (שער הכוונות דרוש י"ב), ופוק חזי מאי עמא דבר, שנוהגים לעשות חלאקה לילדים בל"ג בעומר, בין ספרדים ובין אשכנזים, בלי שום פקפוק, ומנהג התגלחת בל"ג בעומר במירון, כבר הובא בפתחי תשובה (או"ח סימן תקל"א ס"ק ז').

